27 Mayıs Türk Ulusuna Kutlu OLSUN

20/21 Mayıs 1963 gecesi demokratik düzene karşı silâhlı bir ayaklanma olmuş, çok küçük bir azınlığın bu şuursuz ayaklanmasını kısa zamanda Türk silâhlı kuvvetleri bastırmıştır.

27 Mayıs 1960 hareketi ile demokrasiyi kurtaran ve Türkiye'ye daha geniş bir anayasa getiren Türk ordusunun, bu türlü maceralara sürüklenmiyeceği bir defa daha anlaşılmıştır.

27 Mayıs'ı kutlarken, bu anlayışın daha kuvvetle yerleşmiş olduğunu görmekle mutluyuz.

Ö. SEYFETTİN'İ OKURKEN II

Şâtı ERİŞENLER (4. Sayfada)

Okuyanın Suçu Nedir?

Posta ücretlerinde Mart başından bu yana uygulanan yeni tarife, kitapla ilgili olanları güç durumlara düşürmüştür. Kitap basan, kitap satan, kitap okuyan, kitap bağışlıyan, hep birlikte, bundan sonra nasıl davranacaklarını düşünmektedirler.

Türkiye'nin bütün çektiği bilgisizlikten, kültürsüzlüktendir. Bunu bilmiyen kalmadı. Galiba sadece ilgili makamlar farkında değildir. Türkiye'de en son zam yapılacak «madde» kitap olmalıdır. Ama, ilgililer kitap'ı, sigara ile, içki ile bir tutmuşlardır. İçinde beş altı kitap bulunan bir pakete ödenen posta ücreti ile iyice bir kitap satınalmak kaabildir. Posta ücretlerine yapılan bu zam elbette kitap fiyatlarına da etki yapacaktır. Kitap basanlar ve satanlar, bundan sonra daha dar bir sınır içinde hareket etmek zorunda kalacaklardır. Kitap yardımı ise hemen hemen duracaktır. Ellerindeki fazla kitap ve dergileri köylere göndermek istiyen yurttaşların elini kolunu bağlamak, kitaba özlem çeken köyleri, öğretmenlerini gözleri yolda bekletmek nasıl bir yurtseverlik ölçüsüne vurulabilir?

Eğer posta ücretlerine mutlaka zam yapmak gerekiyor idiyse, hükûmet bu amaç için prim ödeme yoluna da gidebilirdi. Ancak, hiçbir şey düşünülmemiş, daha doğrusu bu konuya önem verilmemiştir. Kitap bu memlekette hâlâ lüks madde yerine geçmekte, bir türlü ekmek kadar gerekli olduğu düşünülmemektedir.

Başımıza bütün gelenler, Türkiye'nin bir türlü istikrara kavuşamaması bilgisizlikle, kültürsüzlükle açıklanabilir. Ekonomik sıkıntılarımız bilgisizliktendir; demokraside tökezlemelerimiz bilgisizliktendir; tenbelliğimiz bilgisizliktendir; geriliğimiz bilgisizliktendir. Bilgiyi de kitap verir. Okuyucusu çok az, alıcısıda çok fakir olan memleketimizde zaten kitap pahalı gelmektedir. Bir de posta ücretlerinde yapılan insafsızca zamlar büsbütün pahalılanmasına yol açmaktadır.

Bu arada, posta idaresinin gazete ile dergiyi kitaptan ayırmasına (2. sayfada)

Sahibi : *Salim ŞENGİL*
Yazı İşleri Sorumlusu : *N. ŞENGİL*
Ayda Bir Çıkar

YENİ DİZİ
SAYI : 27
CİLT : 11
HAZİRAN 1963
1,5 LİRA

YAŞAMAK

Ş. AVNİ ÖLEZ (29. Sayfada)

(1. Sayfadan)
değinmek isteriz. Dergiye sağlanan üstünlük neden kitaptan esirgeniyor? Sinema, spor, magazin dergilerinin, dedikodu gazetelerinin yanında kitap daha mı düşük bir metadır? Daha çok dergi ve gazete okunsun da daha az kitap okunsun diyorsak bunun gerekçesi nedir? Mart 1963 ten önce kitaba posta ücreti olarak kilosuna bir lira alınıyordu. Dergi ve gazetenin ise kilosuna 20 kuruş... Kitapların da dergi tarifesine indirilmesini beklerken şimdi, kitabın kilosu iki liraya çıkarılmış, dergi ve gazetelere uygulanan tarife eskisi gibi bırakılmıştır.

Kitaba da dergi ve gazetelere uygulanan hattâ, daha da düşük bir tarife sağlanmalıdır. Yoksa, yapılan bütün kalkınma hamleleri, demokrasi çabaları temelsiz, dayanaksız kalır. Okumayan, okuyamıyan bir Ulustan iyi ve yararlı hiçbir şey bekleyemeyiz. Ama, istenen kör bir oy ise, o başka!

dost

İdare yeri: *Rüzgârlı S. Ove Han. Da. 4 - ANKARA*
Tel : 11 98 29
Abonesi :
Yıllık 18 TL. — 6 Aylık 10 TL.
Dış ülkeler için bir mislidir.
Öğretmen ve öğrencilere %20 indirme yapılır.
İlân şartları : Santimi 12 lira
Arka kapak 2 renkli 1.500 TL.
» » 1 » 1.250 TL.
İç » 1 » 1.000 TL.
Sürekli olarak 6 sayı verenlere %10, 12 sayı verenlere ise %20 indirim yapılır.
Basıldığı yer:
KARDEŞ MATBAASI - ANKARA

ve kuytulardan

Rüzgâr hortumlarının durdurduğu geçitler.
Taşıtlardan. Bize ağan bakışın.
Ve durup törenlerde. Güneşi yadsıtan şey.
Sarışın bir subaydan izi kalmış yıldızla,
soluk kuytu giysiler.

Kıyılardan törene ağıp ufaldığının,
en sessiz adımları en kuru elleriyle.
Küçülen gövdesinden usulca aldığı şey
gün görmemiş bir giysi. Dönerek rüzgârların.

Korkulan sandıklardan çocuklar getirirdi.
Sesleriyle dönüşen. Yinine uygunluğu.
Savaş masallarına gecede başlatan şey.
İz bırakmış yıldızdan, solan kuytu giysiyi.

Alkol mü gibi sevgi? Daraltığı sokaktan.
Hiç usa vurdunuz mu?
Elleriyle gizlerken bir subay, ağıtını.
Uzun adımlariyle onları durduran şey, ve kuytulardan.
Alkollerde. Tüysüz, kara bir hayvan

Turgay GÖNENÇ

ayrılan

Düzenli bir gelişimdir desem
Ayrılışı daha büyüyen gözlerimizin
Bizim kaçışımız orda çünkü, çırıl-çıplak
Kutsanır o yalan sizleyin

Dayanamaz nedense, çünkü bu vuruş
Yapılardan, taşıtlardan, süreden
Sanki yoktur, olmamıştır hiç o bağlar
Ayrılıp sonsuza giden

Rahmi AKSEKİ

SUAT TAŞER

27 Mayıs Üstüne Acı Düşünceler

Yurtseverliği, ulus severliği gizli kişisel çıkarlarına kalkan yapanlar kimler?

Her ileri düşüncede, her olumlu harekette, üzerlerine ışık tutulmuş yarasa şaşkınlığına uğrıyanlar kimler?

Anayasayı çiğniyenler; sömürgeciliği «milliyetçilik», lâikliği dinsizlik, toplumsal adaletçiliği komünistlik diye görenler ve gösterenler kimler?

Toplumun bilgisizlikle uyutulmasında, korkularla sindirilmesinde, yalanlarla beslenmesinde çıkar arıyanlar kimler?

Hilenin, iftiranın, yalanın değil, vatandaş haklarının, emeğe karşılık kazancın; bilmeden, öğrenmede, anlamada yasaksızlığın egemen olduğu gerçek demokrasiden korkanlar kimler?

Atatürk ilkelerini savunanları, devrimciliğe inananları, gericiliğin her türlüsüne savaş açanları çaşıt (casus) sayacak kadar namussuz olanlar kimler?

Memleket deyince yalnız midelerini, ulus deyince yalnız ırgatlarını düşünenler kimler?

Yurdunun güzelleşmesinden, toplumunun şerefli bir yaşama düzeyine ulaşmasından, haksızlıklar karşısında kinin, çamurculuğun değil, sadece yasaların söz sahibi olmasını istemekten başka bir suçu (!) olmıyanları kötü gözle görenler kimler?

Ulusal gelirin bölüşülmesindeki eşitsizliği yerenleri ulus düşmanı belleyenler kimler?

Sömürülmekten, aldatılmaktan kurtulmuş, haklarına ve özgürlüklerine kavuşmuş, hayatla barışık, yapıcı ve yaratıcı bir toplum hayali ile dertlenen, didinen kişilere kem gözle bakanlar kimler?

Resminde dostluğu, şiirinde kardeşliği, romanında insanlığı veren hilesiz sanatçıyı, bunları verdi diye fişletenler kimler?

.... kimler?

Bu «kimler»in kimlikleri 1960'ın 27 Mayısından önce belliydi, şimdi de belli.

Bu sorular 1960'ın 27 Mayısından önce de vardı, şimdi de var.

Bu soruların mertçe karşılıklarını verecekler 1960'ın 27 Mayısından önce de yoktu, şimdi de yok.

1960'ın 27 Mayısından 1963'ün 27 Mayısına değin geçen zaman içinde bu sorulardan hangisinin düğümü çözüldü? Hele bir düşünün.

Niye çözülemedi? Bir daha düşünün.

Çözülebilecek mi? Gene düşünün.

Ulusunu, yurdunu gizli ve kirli çıkarlarının kalkanı ardından değil, apaçık yüreğinin apaçık sevgisiyle seven, her türlü alçakça iftiralar karşısında vatandaşlık ve sanatçılık namusuna, evet bir ona sımsıkı sarılan kişilerin çığlıklarına kulak verin!

Bu düğümleri çözecek tılsım bu çığlıklardadır.

1960'ın 27 Mayısından sonra gelen 27 Mayıslar getire getire bana bu düşünceleri mi getirecekti? Bunun için mi sevincimiz gözlerimizden yaş olup akmış, heyecanımız şiir olup ak kâğıtlar üstüne düşmüştü?

«Fişlenmek» için, lâfta özgür, işte köle olmak için, en tabiî haklarımızı bile bir sadaka gibi almak için, Türk ve insan demiye dilim varmıyan alçak iftiracının alçaklıklarına kurban edilmek için miydi bütün bunlar?

Anayasayı ben çiğnemedim. Yurdu ben talan etmedim. Ulusa ben kan ağlatmadım. Hazineyi ben soymadım. Politikayı ben soysuzlaştırmadım. Kitlelerin elindeki oyu alıp iktidar koltuğuna kendimi atmak için ben yalan söylemedim. Atatürk'ü ben kötülemedim. Din ve vicdan sömürgenliğini ben yapmadım. Vatanımı çiftlik, ulusumu ırgat ben saymadım. Atatürk'ün öğretmenini ben dövmedim. Devrimci kuvvetlere ben sövmedim. Köy Enstitülerini, Halkevlerini ben kapatmadım. Anayasayı çiğnedikten sonra, hüküm giydikten sonra, hasta olduktan sonra, hastahaneye geldikten sonra bir pundunu getirip memleketimden ben kaçmadım.

Ben sadece 1960'ın 27 Mayısına çocuklar gibi sevindim.

Ben sadece bu sevincimi, «İkinci Kurtuluş» diye adlandırıp bir şiire döktüm.

Ama ne bilirim bu sevincin bir gün suç olacağını?

Ben şimdi suçluyum.

Ben şimdi, bir 27 Mayıs suçlusuyum.

Anayasayı ben çiğnemedim ama, ben suçluyum.

Hem size bir şey söyliyeyim mi, suçumu da seviyorum.

---

tanımsız

Bir pencere küçümen kıyısında göğün
Hani orda bir serin karanfil kokusu
Kaç gün batımı sövgülerden uzak
Ağarınca dirlikle öpüşleri köpükten
Durunca ağlaması gülmeleri çocuksu

Bir hışırtı gölgesi kanadında kuşun
Hani orda o ilk yağmurların sesi
Düşlerde gürültüsüz acılardan öte
Emzirince kökleri göğermesi sütten
Sürdükçe büyümesi sevmeleri çiçeksi

Cevdet ATMACA

SÂTI ERİŞENLER

ömer seyfettin'i okurken II

ÖMER SEYFETTİN'E GÖRE ÇAĞININ TÜRKLERİ

Unsurlar»ın, böyle, ulusal bilinçlerine, benliklerine, ülkülerine sahip olmalarına, bu uğurda bütün gücleriyle çalışmalarına karşılık, «millet-i hâkime» olan Türkler, ulusal bilinç ve ülküden -büsbütün- yoksun, üstelik habersizdirler. *«Kavmiyet, milliyet»* diye bir şey olduğunu Türklerin sözde en büyük adamları olan Mithat Paşa bile bilmez. (1) «Unsurlar»ın baştan aşağı bir ulusal davranış, kalkınış olan baş kaldırmalarını *«hukukî»* ve *«iktisadî»* nedenlere bağlarlar. Bunun için *«hukukî ve iktisadî tedbirler»* alırlar. «(Mithat Paşa) *İlk Bulgar ihtilâllerindeki kavmî iştiyaka, millî mânaya akıl erdiremiyor, bu âli hareketi iktisadî müzayekalar gibi şeylere atfederek Anadolunun parasiyle* (Bulgarların) *topraklarını imara, caddeler, mektepler, kiliseler açmaya çalışıyordu.» (2) «Milliyetçi fırkalarına»* girmek istemiyen, Osmanlılığa *«itikat eden»* Ermeni genci, *«iktisat bağlarının din, taassup, milliyet bağlarından daha kuvvetli olduğuna kani»* bulunur. (3).

«Hukukî tedbirler»in başında ise «Meşrutiyet» gelir.

Ömer Seyfettin, -halkın «Hürriyet» dediği, kendisinin de sık sık *«Hürriyet»* diye andığı- Meşrutiyet'e, İkinci Meşrutiyet'e karşıdır.

Çünkü, her şeyden önce, Meşrutiyet'in, Hürriyet'in içtenliğine inanmaz. *«Hürriyet'in sahiden ilânına inanan tıbbiyeliler,...»* (4) der. Hürriyet onca bir yalandan, bir gösterişten, bir göz boyasından başka bir sey değildir.

Hürriyet, *«şan, şöhret budalaları»*nın (5), *«fani nefislerinin»* (6) *«zengin olmak», «şan, şeref kazanmak, zevk, eğlence, güzel kadınlar»* gibi *«kıymetsiz menfaatlerinden* kurulu bir *«cennete gitme* (leri) *için»* açılmış bir *«kapı»*dan başka bir şey değildir.

Hürriyet, içten olsa da, çıkarcılar iç'n bir umut kapısı olmasa da, gene de, gerçek değildir. Gerçekte, bir başka türlü *«hürriyetsizlik»*tir. Efruz Bey'deki *«Köse mümeyiz»* aklına gelen *«mantıkî suali»* soramaz. *«Bir kahramana itirazvari sual sormak tehlikeli bir kabahat»*tir. *«Çünkü artık hürriyet devri içine girilmiştir».* (7) Bu, aslında «Kızıl Sultan'ın» istibdadından» «hürriyet zorbaları»nın istibdadına geçmektir. Hürriyet bir yalandır. *«Tanzimat hürriyetinin aslı olamaz.»* (8)

Meşrutiyet bilinçsiz bir davranıştır. Meşrutiyet, halk için, *«niçin olduğunu bilmeden»* (9) *gayr-i ihtiyarî, mantığın, şuurun fevkinde kaynıyan, şedit, meçhul bir galeyan»*dan (10) başka bir şey değildir.

Ömer Seyfettin; Hürriyet'e, Meşrutiyet'e, asıl, ulusal olmıyan, daha doğrusu, «milliyetçilik»e aykırı bir tutumu olduğu için karşıdır.

«Unsurlar», bir Bulgarlık, bir Yunanlılık, Ulahlık, Karadağlılık, hattâ Yahudilik, Çerkezlik dâvası güderlerken Türkler, tam tersine, -milleti millet yapan etmenlere gözleri kapalı olarak, onları yadsıyarak- olmıyacak bir dâva peşinde, bütün «unsurlar»ı birleştirerek bir *«Osmanlı milleti»* kurup çatma, -kısacası- *«Osmanlılık»* sevdası peşindedirler.

Meşrutiyet'in *«içtimaî gayesi»* (11) Osmanlılıktır. Osmanlılık'tan, hikâyecimiz, çoğu hikâyelerinde (12) söz açar; ama, onu, asıl, «Ashabı Kehfimiz» adlı hikâyesinde tartışır.

«Osmanlılık, müşterek bir milliyettir. Osmanlılık ne yalnız Türklük, ne de yalnız müslümanlık demektir. Osmanlı Devletinin idaresinde yaşıyan her fert bilâ tefrik-i cins ü mezhep Osmanlı milletine mensuptur» (13). Buna göre: Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde yaşıyan *«Türk, mürk hangi milletten olursa olsun, milletler»* (14) *«kendi milliyetlerini, kavmiyetlerini, tarihlerini, edebiyatlarını öğrenmiyerek»* (15), *«cemaatlerinin itham ettiği iradeleri sun'î bir nisyan ile unutarak»* (16), *«dinlerinden, müesseselerinden, lisanlarından, yavaş yavaş ayrılarak», «Türklük gibi sair unsur ve milliyet hisleri yavaş yavaş iptal olunarak» «kendi milliyetlerinden vazgeçecekler»,* yeni *«Osmanlı maarifinin, edebiyatının, ilminin lisanı sayılacak... Umumî, müşterek bir lisanla, kendilerine umumî, müşterek bir terbiye verilecek», «Osmanlı namı tahtında birleşerek yeni, tarihsiz bir milliyet husule getirip» «Osmanlı vatanının birliğini temin, yeni bir Osmanlı vataniliği ihdas edecek»*lerdir. (17).

Bu tanımlamaya göre bütün Osmanlı İmparatorluğu idaresindeki uluslar, dillerinden, dinlerinden, kişiliklerinden, geleneklerinden, bütün toplumsal kurumlarından vazgeçecekler; bütün ulusal kişilikleri bir potada eriyerek ortaya *«tek bir dil, tek bir milliyet, tek bir din, tek bir terbiye, tek bir tarih,*

1 Beyaz Lâle (Beyaz Lâle, 1949, 9.)
2 Beyaz Lâle (Beyaz Lâle, 1949, 10)
3 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 74.)
4 Efruz Bey (Asılzadeler 1952, 39.)
5 Hürriyet Gecesi (İlk Düşen Ak 1953, 84.)
6 Hürriyet Gecesi (İlk Düşen Ak 1953, 82.)
7 Efruz Bey (Asılzadeler 1952, 38.)
8 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952 69.)
9 Efruz Bey (Asılzadeler 1952, 35.)
10 Hürriyet Gecesi (İlk Düşen Ak 1953, 80.)
11 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 65.)
12 Hürriyet Gecesi, Efruz Bey, Ashabı Kehfimiz, Hürriyet Bayrakları, Beyaz Lâle, Açık Hava Mektebi, Ga yet Büyük Bir Adam V. B.
13 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 65.)
14 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 85.)
15 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 80.)
16 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 85.)
17 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 80,85.)

tek bir maarif, yek-pare yek-vücut bir Osmanlılık» çıkacaktır. (18).

Ortak Osmanlı dili, *«masnu»* ve hiç bir millete mal edilemiyecek bir dil olmalıydı. (19) Dil konusunda başlıca şu öneriler vardır: Esperanto veya Lâtinceyi kabul etmek (20) yahut da *«bütün milletlerin lisanlarından mürekkep bir Osmanlıca tesis etmek»* (21). Esperanto uydurma, Lâtince ise ölü bir dildir. *«Tesis»* edilecek Osmanlıca ise yapılma bir dil olacaktır (22); yaşama gücü yoktur.

Din ayrılığını yok etmek için ise, dini, *«ihmal»* ederek öldürmeyi (23), bütün Osmanlılar arasında *«bilâ tefrik-i cins ü mezhep»* kız alıp vermeyi (24) veya *«Din-i İbrahimî»* yi kabul etmeyi (25) düşünürler.

Osmanlılığın gönüllüsü yalnız Türklerdir. Ashabı Kehfimiz'deki «Osmanlı Kaynaşma» kulübü üyelerinden yalnız Türkler, hasta bir arkadaşlarının hatırını sorarlar (26). Yalnız Türk üyeler *«gayet büyük bina»siyle, «muhteşem»* eşyasiyle kulübün masrafını *«uhdelerine»* alırlar (27). Ama *«İçtimalarda Arap, Rum, Arnavut, Sırp, Bulgar, Ulah, Yahudi azalar bulunmuyorlar»*dı. (28) *«Kulüpteki gayr-i Türk âzaların toplantılarına gelmeyişine»* Türkler *«dikkat etmiyerek dalgın, herşeyden bîhaber»*dirler.

İşte, bu dikkatsizlik, bu dalgınlık, bu gaflet bütün bir çağın niteliğidir. Politikacısiyle, devlet adamiyle, düşünüriyle, şairiyle, tarihçisiyle, coğrafyacısiyle, dilcisiyle, subayı ve öğretmeniyle, Türkler bütün öteki *«Gayr-i Türkler»*in ulusal kalkınışından *«bîhaber»*, bütün coşkunluklariyle bir *«Osmanlılık vehmi»*ne sarılmışlardır. *«Osmanlılık vehmi onların bütün mantıklarını, muhakemelerini uyutmuş»*tur (29).

Rum anneler, çocuklarına *«Yorgo'nun kahraman oğlu Kostantin'in onbeş, yirmi güne kadar Ayasofya'yı alaca»ğını söylediği, «Bulgar Kıralı Ferdinand'ın Ayasofya'da taç giyme merasiminde giyeceği esvaplar üniformalar Paris'te yapıl»*dığı, Balkan ordularının Çatalca'ya dayandığı günlerde bir devlet büyüğü olan Kâmil Paşa, yabancı askerlerin eline Osmanlı bayrağı vererek Bulgar askerlerini durduracağını sanır (30).

Beri yanda tarihçiler Türklüğü yadsırlar. *«Sözde Türklerin içinde en demokrat, en milliyetperver olan Ahmet Mithat bile Meşrutiyetin ilk günlerinde padişahın hanedanından başka Türkiye'de hiçbir Türk aile bulunmadığını yazıyordu»* (31). *«Bizim mekteplerimizde okuttuğumuz tarihlere bakınız. Bir Türk kelimesi bulamıyacaksınız»*. (32)

«Bizim şairlerden ne yenisi, ne eskisi Türklüğe dair bir kelime yazmadıkları gibi...» «Memleketimizin son şairi Tevfik Fikret meşhur Rubabı Şikestesinde ilâç için olsun bir Türk kelimesi geçirmemiştir». (33) ve Fikret'in kitabı *«yarım Türkçe»*dir. (34)

«... Hiç bir coğrafya kitabında Türkiye diye bir memleket ismine rasgelmiyeceksiniz. Avrupa-yi Osmanî, Asya-yı Osmanî, Afrika-yi Osmanî, sonra hepsine birden Memalik-i Osmaniye deriz.» (35).

Sonra bir Osmanlıca vardır. *«Yeni, sun'i bir lisan yaratmışız. Mütefekkirlerimizin, âlimlerimizin, ediblerimizin ayrıca Osmanlıca namı tahtında üç lisanın kelimeleri, kaideleri bulunur.»* (36) *«... Şairler, edibler, hükûmet bu masnu Osmanlıca lisanını yazmışlar, konuşmuşlardır.»* (37) ve gidiş öyle bir gidiştir ki *«Edebiyatta biraz daha faaliyet olsa birkaç seneye kadar, nasılsa kalan Türkçe kelimeler, sıfatlar, fiiller de tahrir lisanından kaldırılacak»*tır (38).

«Gayr-ı millî terbiye taraftarlarının» okulunda ise *«en büyük küfür Türk kelimesi»*dir (39).

Asıl «millî» olması gereken «maarif»in yanında, gene asıl «millî» olması gereken bir kurumda, orduda, bu *«gayr-i millî»* Osmanlılık düşüncesinin taraflısı çoktur. Hattâ, *«millî fikirlerden külliyen mahrum bulunan Osmanlı zabitleri», «Halaskâran Zabitan Grupu»* (40) Rumlar'la, milliyetçi Arnavut ihtilâlcileriyle birleşerek *«mevki'e hâkim»* olurlar (41). Bu *«millî fikirlerden külliyen mahrum»*, Osmanlı ülküsüne coşkunlukla bağlı *«Osmanlı zabitleri»*nden birinin portresi, «Hürriyet Bayrakları» adlı ilginç hikâyede yakından çizilmiştir.

«İnsanın gözlerinden yaş getirecek derecede gülünç» (42) olan Osmanlılığın bu belli başlı nitelikleri asıl Efruz Bey dizisinde (43) daha belirgin çizgilerle gülünçleşir.

Efruz Bey, Ömer Seyfettin'in yarattığı, hattâ diyebiliriz ki ikinci Meşrutiyet'in yarattığı bir tiptir. Efruz Bey klâsik değerde bir palavracı, bir şarlatan, göz boyacı, demagog, ikiyüzlü, yalancı, dönek, çıkarcı, bilisiz, «liyakatsiz,» tipidir. O, olan değil, görünendir; «O, bütün tanıdıklarını âdeta bir sanat edindiği «satış»ı sayesinde aldatır.» (44).

O, *«mabeyne mensup geçinen»* (45) küçük bir memurken, *«sırf gösteriş, sırf nümayiş, sırf satış için»* (46) *«yirmidört saat evvel hiç düşünmediği, aklına bile getirmediği... Hürriyetin, kahramanı»* (47) kesilir. «Hürriyet'e Lâyık Bir Kahraman» da sokak sokak omuzlar üzerinde gezdirilen bir hürriyet kahramanı, Asılzadeler'de âsâlet düşkünü, Bilgi Bucağı'nda ise «milliyetperver», İnat'ta dilci, Açık Hava Mektebinde eğitimci rolündedir. O, bütün rollerinde Osmanlılığın, *«dilde, dinde, anane ve eğitimde, bilâ tefrik-i cins ü mezhep birlik»*in önüne geçil-

18 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 80, 85.)
19 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 87.)
20 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 84.)
21 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 86.)
22 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 94.)
23 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 90.)
24 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 93.)
25 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 93. 95.)
26 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 81.)
27 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 82.)
28 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 82.)
29 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 85.)
30 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 92.)
31 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 77.)
32 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 75.)
33 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 75.)
34 Açık Hava Mektebi (Beyaz Lâle 1949, 38.)
35 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 75.)
36 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 76.)
37 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 76.)
38 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler 1952, 76.)
39 Açık Hava Mektebi (Beyaz Lâle, 1949, 33.)
40 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 90.)
41 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 90.)
42 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 65.)
43 Hürriyete Lâyık Bir Kahraman; Sivrisinek, Asılzadeler, Bilgi Bucağı, Açık Hava Mektebi, İnat, Tam Bir Görüş.
44 Efruz Bey (Asılzadeler, 1952, 48.)
45 Efruz Bey (Asılzadeler, 1952, 31.)
46 Efruz Bey (Asılzadeler, 1952, 64.)
47 Efruz Bey (Asılzadeler, 1952, 34.)

mez bir savunucusu, bir akıncısıdır.

Ömer Seyfettin, Osmanlılık «mefkûresi»ni Efruz Beyle yerer.

Efruz Bey de adını yadsır, Meşrutiyetçiler de (48)...

Osmanlılık amacı güden Meşrutiyet aydınları, Efruz Bey'in kişiliğinde temsilcilerini bulurlar. Meşrutiyet, Efruz Bey gibi soysuz bir tipte lâyığını bulur. (49)

Osmanlılık güdenlerin yanında, Türklüğü kabul etmiyen bir sınıf da *«renksizler»*dir. (50)

«Türkleri, Türklerin vatanını mesele mesele taksim edip taksit ile maddi olarak parçalamağa çalışan bu yağmacı, doymaz Avrupalılar manevi hücumlarını da ihmal etmiyorlardı. Lisanlarını, maarif-lerini, ahlâklarını, terbiyelerini, âdetlerini neşir ile bir asırdanberi içimizde yalnız isimleri Türk, şarklı kalmış müthiş bir renksiz ordusu teşkil ediyorlar, bu renksizlerle şekîmemize saldırıyorlar, bizi zayıflatıyorlar, milliyet, Türklük fikrini Farmasonluk efsanesine boğuyorlardı... Bu memlekette... tarihinin büyüklüğünü, mazisinin şerefini, dedelerinin şanını ınkâr eden, milliyetinden utanan ne kadar Avrupalılaşmış renksiz vardı» (51).

Avrupalıların plânına göre, *«bu Avrupa fikirli, Avrupa'da tahsil görmüş, adem-i merkeziyet, yani muhtariyet taraftarı, hakikî hürriyeti, yani Avrupa himayesini ister, milliyet taassubundan âri»* (52) bu renksiz ordusu hükûmeti devirecek ve iktidarı ele alacaktır.

Bu gibiler, Ömer Seyfettin için, gerçekte olmasa bile, birer manevi *«piç»*tir. *«... İstanbul'da Türklüğünü inkâr eden, Türklükten nefret eden, Türklüğü hakir görüp bütün varlıklariyle Avrupalılaşmaya çalışan uzun tırnaklı, son moda esvaplı, tek gözlüklü züppelerin... acaba hepsi piç mi? Hepsinin anneleri Beyoğlunda mı gebe kaldı?»* (33) diye düşünür.

Ulusal bilinçten uzak ve Türklüğünü yadsıyanların bir kısmı da «İslâmcı»dır.

Bunlardan biri olan 31 Mart Vakası'nın kahramanı Hamdi Çavuş, *«— Hayır Türk filân değilim... Müslümanım.»* (54) der. Bir başkası da, örneğin, Derviş Vahdeti'dir (55).

Bu, siyasî kişiliği olanların, dışında kalan İslâmcıların en başında Ömer Seyfettin'in en çok tutulduğu hocalar, din adamları gelir. Çanakkale'de İngiliz topları siperlerimizi döverken, Rum papazları kiliselerde *«Türklerin perişan olması için dua ederler»*, (56). *«Büyük Yunan, Büyük Rumluk»* nutukları söyler, bir din adamı gibi değil de, tam bir siyasî başkan gibi davranırlarken Türk hocaları *«daima ahretten, sırat köprüsünden, cennetten, cehennemden bahseder»* (57) ler.

(Ömer Seyfettin, dindarlık perdesi altında gizlenen namussuzları, namussuzlukları da «Yemin» ve «Perili Köşk» hikâyelerinde ne güzel, ne güzel anlatır.)

İşte böyle; bütün uluslar, ulusal bilinçleri hep uyanmış olarak ulusal çıkarları için, Türklere, Türklüğe karşı çabalarlarken, bu durumdan, aydıniyle, devlet adamiyle, sanatçısiyle, subayiyle, öğretmeniyle ve bütün bir halkı ile yalnız ve *«Yalnız Türklerin haberi yok»* (58) tur.

Türkler uykudadır, kendi yaşadıkları şehre düşman girerken bile hâlâ uykudadırlar. Beyaz Lâle'de Bulgar ordusu Serez'e girerken *«Şehrin Rum, Bulgar olmıyan kısmı derin bir sükût içinde uyuyordu... Bütün gün, bütün gece pinekliyordu.»* (59).

Ömer Seyfettin'in Türkler için en çok kullandığı fiil «uyumak»tır. Onlar her zaman bir uyku içindedirler.

Türklerin bu ruh durumunu Beyaz Lâle'deki Türk komutanının odası ne güzel temsil eder. Bu oda, *«Bir askerî mevkiden ziyade dul bir ihtiyar kadının... insana uyku getiren odasına benzer.»* (60) Gene ayni hikâyedeki *«âbani sarıklı, rahattan, saadetinden, hareketsizlikten kadınlaşmış tombul, nazik, narin, orta boylu bir adam»* olan Hacı Hasan Efendi, bu portresiyle bütün Türk halkını temsil eder gibidir.

Bütün öteki uluslar *«millî bir taassup»* içinde iken Türkler anlamsız bir dini taassup içindedirler. *«Türkiye'nin çingenesi bile mutaassıptır.»* (61) Nitekim, Namus adlı hikâyede bir çingene, köpeğinin namusu uğruna dokuz kişinin kafasını keser, darağacına götürülürken bile pişman değildir. Bu hikâye cahil bir çingenenin anlayış ve görüşünü belirtmekten öteye gitmeseydi, hiçbir önemi olmaz, belki Ömer Seyfettin bu hikâyeyi yazmazdı bile. Ama, bu hikâyedeki bütün nükte, bu kaatil çingene asılırken görevli bulunan komiserle yargıcın davranışlarındadır. *«Komiser elindeki yaftayı kaatilin boynuna geçirmek için ilerledi. Namus uğrunda şehit olacak bu biçareye karşı herkesin kalbinde sanki gizli bir muhabbet, gizli bir hürmet vardı! Hele beyaz sakallı hâkimin gözlerinden şıpır şıpır yaşlar damlıyordu. O kırk senelik memuriyeti esnasında bu verdiği hüküm kadar ağır hiç bir vicdan azabı duymamıştı. Evet, çingene, mingene... Fakat ne büyük bir namus taassubu! Ama kanun... İşte o af etmiyordu. Ah, yoksa bizde jüri usulü olsaydı hemen bu dokuz canı birden alan Azrailden müthiş kaatili beraat ettirecekti.»* (62)

Ne yazık ki, Türkler, çingenesinden en okumuş aydınına kadar, böylesine mutaassıptırlar. Onların bu taassuplarından düşmanları bol bol ve doğrudan doğruya yararlanırlar, bile. İşte, bütün bir Tuhaf Bir Zulüm hikâyesi.

O zamanki Türkler *«muteassıp»* oldukları kadar *«bâtıl»*a da inanırlar. Kurbağa Duası'nda *«muteasıplar, mürteciler, liberaller, muayyen mesleği, meşrebi*

---

48 Efruz Bey, Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 36, 53, 96.)
49 Ömer Seyfettin, Meşrutiyetçileri yalnız Efruz Bey'de canlandırmamıştır. «Gayet Büyük Bir Adam» (Bu, görünüşe bakılırsa, Riza Tevfik'tir.), Şimeler, hele ölümsüz bir dalkavukluk, kişiliksizliksimgesi olan «1/2», Efruz Bey'in özelliklerini de taşıyan yardımcı tiplerdir.
50 Primo-Türk Çocuğu (Dalga, 1952, 32.)
51 Primo-Türk Çocuğu (Dalga, 1952, 32.)
52 Primo-Türk Çocuğu (Dalga, 1952, 40.)
53 Piç (Dalga, 1952, 56.)
54 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 72.)
55 Ashabı Kehfimiz (Asılzadeler, 1952, 73.)
56 Bir Çocuk-Aleko (Dalga, 1952, 60.)
57 Bir Çocuk-Aleko (Dalga, 1952, 63.)
58 Primo-Türk Çocuğu, (Dalga, 1952, 39.) Bir Çocuk-Aleko (Dalga, 1952, 61.)
59 Beyaz Lâle (Beyaz Lâle, 1949, 3.)
60 Beyaz Lâle (Beyaz Lâle, 1949, 5.)
61 İrtica Hareketi (Beyaz Lâle, 1949, 107.)
62 Namus (Bahar ve Kelebekler, 1949, 66, 67.)

olmıyanlar» (63), hattâ en müsbet bilgili, düşünceli, olanlar bile *«maneviyata»*, nefese, okumaya üfürüğe, inanırlar. (64) «Hât.ften Bir Sada», hele «Keramet» bu bâtıla inanışı anlatan hikâyelerdir.

Ömer Seyfett:n, köylüleri de hikâyelerinde (65) ele almıştır.

«Mâfevkattabiaya son derece müsait olan köylü muhayyilesi» (66) nin bâtıla yatkın olması tab:idir. Onlar, *«Allaha tevekkül ol»* (67) urlar. Yağmur duasına çıkarlar, kuraklık duasına çıkarlar, onlar herşeyi Tanrıdan bilir, Tanrıdan beklerler. (Beynamaz, Binecek Şey), belki bunun içindir ki tembeldirler; *«günün en aşağı yedi saatini apdest almakla, namaz kılmakla, camide aşir, kahvede hususî vaız dinlemek suretiyle geçiren köylüler, ekim biçim işlerini tamamiyle kadınlara bırakmışlardır. Bağlarda, bahçelerde, incirliklerde, zeytinliklerde hiçbir erkek görülmez.»* (68)

Onların bu dindarlığı da görünüşten, bir çıkarcılıktan başka bir şey değildir. «Külâh»taki madrabaz cambaz dindar görünür, gün aşırı oruç tuttuğunu söyler (69), ama ağzı rakı kokar (70). «Yüz Akı»ndaki hilekâr, yalancı, hırsız *«doğru çoban»*, *«gayet saf, derviş»* görünüşlüdür; *«beş vaktine beş daha katar.»* «Deve»de köylü görünmek istiyen Mestan Ağa'nın *«çingeneliğini belli etmemek için daima taassup tasla»* (71) ması, ayrıca bir anlam taşır.

Bu hilecil:k, yalancılık, hırsızlık; Rumelili olsun, Anadolulu olsun bütün köylülerde ortak bir nitelik gibidir.

«Çakmak», hırsız, çıkarcı, yalancı iki Rumelili göçmenin hikâyesid:r. Burada, hırsızlık ederler, yalan söylerler, yalan yere yargıç önünde Kur'ana el basarlar, yemin ederler (72).

Halbuki onlar *«Anadolu'nun ahlâkından, hilekârlığından, geçimsizliğinden... Hele yalan yere yemin etmeleri»* (73) nden yakınırlar. Haklıdırlar da. «Yüz Akı» adlı hikâye sâf görünen Anadolu köylülerinin yalancılığını, hırsızlığını, hilekârlığını; «Rüşvet» adlı h.kâye ise kurnazlığını, dalavereciliğini yansıtır. «Bir Hayır»da Anadoluluların ne derece mal canlısı olduklarını anlatır.

«Külâh» adlı hikâyesinde ise, Ömer Seyfettın, *«hilekârlık, dolandırıcılık»*tan yana bir Rumelili ile bir Anadoluluyu karşılaştırır, sanki yarıştırır. Bilindiği gibi, yarışı Anadolulu kazanır, Rumeliliye *«külâh»* giydirir.

Bu konuda «Tam Bir Görüş» adlı hikâye büyük bir önem taşır. Bu hikâyede, her zaman gerçeğin, doğrunun tam tersini gören ve savunan Efruz Bey'e göre *«Mürüvvet, sahavet, misafirperverlik, adalet, insaniyet, ülüvvicenap hissi»* (74), *«menfaat nâendişlik»* (75) hep köylülerdedir. Halbuki gittikleri bir köyde başlarına gelmedik kalmaz. Orada, *«sâf, samimî, doğru ve mert»* (76), *«bozulmamış»* (77) olarak tek bir kişi vardır: Bir çocuk... O da bir... Çingene çocuğudur. Bu hikâyesiyle, Ömer Seyfettin, sanırım, çok şeyler söylemek istemiştir.

Osmanlı İmparatorluğunun son on yılında, —Ömer Seyfettin'in «milliyetçilik» yönünden değerlendirdiği— toplumsal görünüşü, işte budur: *«Gayr-ı Türk unsurlar»* da ulusal bilinç parlamışken Türkler, köylüsüyle, kentlisiyle, okumuşuyla, okumamışiyle tam bir *«gaflet»*, bir bilinçsizlik içindedirler.

---

ağıt

Sürüp akşam kıyılarında gemilerimin
öpülmenin korkulu saatleri
döndürmek için uykumu kaçırılmamış saatlere
yastığının üstüne itilen çıplaklığını
sana yönelen dudaklarımın arkasında gizlediği
belki sokaklara atılan korkunun sonbaharı
yansıyan gözlerinde bulduğum
o sıcak yağmurlar mevsimi
öpüp lâcivet avuçlarından bir kaâtil gibi.
sana tapıyorum.

bir inkâr mı düşüncelerim bu yaz
en büyük müzikler gibi sensizliğimde
bütün kollarımla aşka atılışım bu benim
camları kapanık yoksul odamın köşesinde

öpülen çay akşamları koyu kırmızı
güller gibi sıkıntının çocukları
kullanışlı bir kahvenin yoksul şarkısında
sızan çeşmeden gecenin çığlıtısı
bir aşk yontusu mu yaratıyoruz.

denizden ince bilinir her ışıklı kent
aynalı kaldırımlarda daha bir yoksun
bir mum gibi asılıp kollarına
sevişmekten korkan tanrı gözlü bir kız.

Özkan MERT

GELECEK YAZI :
Ömer Seyfettin'in özlediği Türklük Dünyası.

---

63 Kurbağa Duası (Gizli Mabet, 1953, 21.)
64 Kurbağa Duası (Gizli Mabet, 1953, 26.)
65 Çakmak, Külâh, Bir Hayır, Yüz Akı, Nasıl Kurtarmış, Deve, Rüşvet, Beynamaz, Tam bir Görüş.
66 Beynamaz (Bahar ve Kelebekler, 1949, 114.)
67 Beynamaz (Bahar ve Kelebekler, 1949, 114.)
68 Beynamaz (Bahar ve Kelebekler, 1949, 109.)
69 Külâh (Gizli Mabet, 1953, 34.)
70 Külâh (Gizli Mabet, 1953, 35.)
71 Deve (Gizli Mabet, 1953, 77.)
72 Çakmak (Gizli Mabet, 1953, 30, 31.)
73 Çakmak (Gi li Mabet, 1953, 28.)
74 Tam Bir Görüş (Gizli Mabet, 1953, 85.)
75 Tam Bir Görüş (Gizli Mabet, 1953, 86.)
76 Tam Bir Görüş (Gizli Mabet, 1953, 87.)
77 Tam Bir Görüş (Gizli Mabet, 1953, 88.)

YENİ YAYINLAR

UMUT PEMBELERİ.

Melisa Erdönmez'in şiirleri. Seyyit Mısırlı Matbaası. İstanbul. 1962. 46 sayfa.

İnsan kitaptaki ilk siiri okuyunca bu şairde «bir şey var galiba» diyor. İkinciyi, üçüncüyü okuyunca da aynı sözü yeniliyor. Ama okudukça o şeyi şairde var sandığı o şeyi bulamıyor. Kitap sıkıntı verir oluyor insana. İkinci kez okununca da baştaki ilginç görünen şiirler bile hiç te öyle çıkmıyor.

Erdönmez, belli ki az okuyan, az öğrenen şairlerden. Daracık bir yaşantısı var. Bu sınırlılığına karşılık o, dünyasını, bizim ilgilenebileceğimiz bir tarzda vermeği iş edinmiyor. Nasıl gelirse boğazına öyle sesleniyor. Şöyle sesini biraz tutup ta akort etmek, yukarıdaki sese uydurmaya çalışmak aklından geçmiyor. Çokluk durum böyle.

Şiirlerinde Orhan Veli üçgeninin izleri var. Atillâ İlhan'ın sesi fazlasiyle baskın. Ama Erdönmez henüz onlar kadar usta olmadığı için şiirlerini çokluk bir «dam üstünde saksağan», bir «imaj yığını» olmaktan kurtaramıyor. Bütün uzun solukları, gür sözleri hemen hemen boşa oluyor. Uzun şiirlerden buraya güzel diye alabileceğim yalnız şu parça var:

«anamız — gülen bir zenci kahverengiliğinde — ve — Sonbahar — aylardan hep Eylül — döküm döküm dökülüyoruz biz de — kestaneler gibi köz üstüne düşüyoruz — en büyük dramı oynuyor gök yüzünde — bir sıcak bulutla — bir soğuk bulut — en sıkıldığımız Cumartesi'lerde — havaya alkış tutuyoruz»

(«Dramatik Gerilim», sayfa 21)

Buradan geçiyorum Erdönmez'in ilginç yönüne: Ben onun *kısa* şiirlerini, *bağırmayan* şiirlerini ilginç buluyorum. Bunlar «şaka, nükte» gibi görünüyor ama değil: Onlarda «acı bir gülümseme» (bitter humour) var. Yukarıdaki şiir parçasında olduğu gibi: «en sıkıldığımız Cumartesi'lerden havaya alkış tutuyoruz.» Bu, evi yanmakta olan, fakat içinde bulunduğu aykırı ve komik durum dolayısiyle gülümsemekten, ya da felsefe yaparak düşünceli düşünceli gülümsemekten kendini alamıyan bir adamın hali. Başkaca örnekler:

«doğuda her şey tutsak ve eflâtun — gümüş tellerle birbirine dolalı»

(«Binbir Gece», sayfa 25)

«Uzaydan atılan bir serseri kurşunmuşçasına — canıma saplandı zaman — Azrâil gülmekten ölüyordu»

(«Gülme Komşuna» adlı şiirin bütünü, 37)

«Yirmi yıl kürekten sonra — delilikten bıkmıştım — ayağıma kordele taktım — ucuna anahtar bağladım — uslandım artık»

(«Yaşamağa Mahkûm» adlı şiirin bütünü, 23)

Bu şiirlerde belki de, acı bir gülümsemeden çok, acı şeyleri gülümseme ile, mutlulukla karşılayanları taşlama var. Her ne olursa olsun, Erdönmez bu yönü ile bize birşeyler getirebilir. Bilmem kendisi bunun farkında mı? Farkında ise geliştirebilir mi?

ISLAK TAY.

Teoman Sarıkâhya'nın şiirleri. Çağrı yayını. 1962. 34 sayfa.

Bu, Sarıkâhya'nın ikinci kitabı. Birincisi, *Kaçmak Gülleri*, 1958 de yayımlanmıştı.

Islak Tay'da 34 şiir var. Şiirlerin boyu ortalama olarak 10 mısrağ, yani yarım sayfa.

Sarıkâhya'da bir gelişme görülmüyor. Tersine kuruma var.

İlk kitabında Cansever, Dağlarca, Uyar gibi şairlerin açık etkileri yanında Sarıkâhya'nın da kendine özgü bir sesi var gibi duruyordu. Son şiirlerinde kapalı deyiş akımından iyi bir yönde faydalanmasını bilecek gibi bir atılım da görülüyordu.

Yeni kitabında ise Sarıkâhya, yabancı etkilerden kurtulmuş. Buna karşılık, o kendi kişiliğini de yitirmiş. Geçen yıllar içinde hiç okumadığı, şiirden beslenmediği, öte yandan da şiire girebilecek bir yaşam yaşamadığı belli.

Sarıkâhya yeni şiirlerinde nereye varmak istiyor, neyi vermek istiyor, belli olmuyor. Birbirine bağlanan, birbirini destekliyen bir yaşantılar bütünü yerine, alfabe kitabında rastladığımız şekilde bir nesneler toplamına benziyor *Islak Tay*. Dış dünya ve yaşamla bağlantılarının zayıflaması Sarıkâhya'nın kuş, çiçek, hayvan, gök, yağmur gibi bir kaç kelimenin varageline düşmesi sonucunu doğurmuş. Nitekim Sarıkâhya'nın yalnız üç şiiri var ki kuş, çiçek ya da bir hayvan adı geçmemiş olsun.

Bu kitapta güzel denebilecek bir şiir bulup yazıma aktaramadığıma üzülüyorum. Önceki kitabında ise «Arsızca», «Güzellik Üstüne», «Gülmesi Gül» gibi antolojilere girebilecek güzellikte şiirleri vardı.

KÖPRÜ

Ruşen Hakkı'nın şiir kitabı. Aralık 1962. Yeditepe yayınları. 44 sayfa.

Ruşen Hakkı 1958 den sonra seyrek yazmış bir şair. «Yenilgi» adlı en son şiiri *Yelken* dergisinin Ocak 1963 sayısında çıktı. Bu şiir 1959 da *Yeni Ufuklar*'da yayımlanmıştı: İçi ya da işi tükenen şairler çokluk böyle yaparlar: Güzel bildikleri şiirlerini yeniden yayımlarlar. Aynı şiirle birlikte 26 şiir şimdi çıkan kitabında yer almış.

Ben 1960 yılında Hakkı'nın elimdeki şiirlerini okumuş, onlarda bir özgünlük bulamamıştım. Bu kitabının başından ve sonundan üçer şiir okuyarak bir sınayayım dedim. Onda bir ilerleme, değişiklik göremedim. Aynı «soğuk» buluşlar, üstünün altı ile ilgisi olmayan deyişler, kelimelerin bir zevkin kılavuzluğunda kullanılışı yerine nasıl gelmişlerse öyle kullanılışları...

Her şeye rağmen *Köprü*, şairi için güzel bir anı olarak kalacaktır. Yazdıklarının değeri ne olursa olsun, şiirle uğraştığı için Hakkı güzel bir numara alacaktır. Ama *Yeditepe* böyle bir kitabı yayımlamakla acaba kötü bir numara almıyacak mı dersiniz?

SAMİM KOCAGÖZ

UY BABO!

Eskiden dünya çok büyükmüş. Yaya, atla, arabayla çok büyükmüş. Sonra bilinmedik, görülmedik yerleri —büyüklüğünden— çokmuş. Denizlerin ötesi, kıt'aların varlığı bilinmezmiş. Avrupa'dan çıkmışlar, az gitmişler uz gitmişler,yeni, bilmedikleri bir kara parçasına gelmişler, Hindistan'a vardıklarını sanmışlar. 13. yüzyılda bir Markopolo yıllarca ortalıktan yitmiş, geri dönüp gelince, «yahu dünya yüzünde gerçekten ÇİN adlı bir ülke varmış!» demiş. Avrupa'lıların Markopolo'su, Arapların İbni Batuta'sı, Türklerin Evliya Çelebi'si, dünyayı dünyalılara tanıtmak için, gezmişler tozmuşlar, yazılar yazmışlar. Herhalde o zamanlar bu gezginlerin anlattıklarına bakıp (UY BABO!.), vay babam vay! Dünya yüzünde neler, nereler, ne biçim kişiler varmış da haberimiz yokmuş! Demişler. Hepsini bir yana bırakalım, bizim —kendi deyişiyle— «Evliya'yı bi rüya, hakiri pür taksir» Çelebimizi bugün her okudukca, yine de insanın «Uy Babo!» dememek elinden gelmiyor. Evliya Çelebi, bizim en büyük gezginimiz, en büyük, usta gezi notları yazan yazarımız. Bunlardan başka 17. yüzyılda yaşamış en büyük hikâyecimiz. Bana kalırsa Çelebi'nin gezginciliğini hikâyeciliğini gölgede bırakmaktadır. Onun hikâye anlatma gücü, röportajcılığını geride bırakmıştır. Çağının toplumunu, törelerini, yaşantısını onun eserinden gezi, röportaj sınırını zorlayıp geçen bir hikâye havası içinde öğreniyoruz.

Bugün dünya küçüldü. Bilinmiyen hiçbir yakası kalmadı gibi. Bin bir uçağa, bir haftada dolan gel dünyanın çevresini. Ama gezi notları yazmak, dünyaya, ülkelere ilişkin röportajlar yapmak önemini yitirmemiştir. Örneğin bugün coğrafya bakımından Anadolu'nun bilmediğimiz, tanımadığımız yeri kalmadı. Ama insanları? Tanımıyoruz. Zaten en uygar memleketlerin okurları, aydınları da kendi memleketlerinin insanlarını tanıyamazlar, bilemezler. Edebiyatın var oluşu bundandır. İnsanı tanımak, daha daha tanımak ve tanıtmak...

Fikret Otyam, yıllar yılı gezi notları yazar. (Gide gide 4) olmuş kitap sayısı. Bu 4. kitabın (Dost yayınları) adı, (Uy Babo). Doğu illerini, maden ocaklarını, kısaca yurdu, yurt insanlarını anlatıyor. İnsan kitabı okudukça, «Uy babo!» diyor. Bu hayret deyimliyen sözler, Fikret Otyam'ın yazı gücüne mi, yoksa ortaya koyduğu sorunlara, insanlara mı? Bunu insan kitabı okurken önce pek kestiremiyor. Ama anlaşılıyor ki Otyam, elindeki fotoğraf makinesini nereye, kime tutacağını bildiği gibi, kalemini de nasıl yürüteceğini bilebiliyor. Okurken hep düşündüm: Acaba Otyam, Evliya Çelebi'yi okudu mu? Ayıp ettik değil mi? Okumaz olur mu? Okumuştur elbette. Anlatımındaki ince mizah, Evliya Çelebi'yi hatırlatıyor. Ama Fikret Otyam, Evliya'yı çok çok okumalı. Niçin okumalı? Edebiyat türleri içinde zamana karşı en dayanıksız tür, röportaj türüdür. Evliya Çelebi'yi üçyüz şu kadar yıldır ayakta tutan, röportajcılığını hikâyeci yönü ile güçlendirmesidir. Usta röportajcı, her türlü sıkıntıya rağmen inatcı gezgin olan Otyam, kalıcı, daha güzel eserler yazmak istiyorsa, hikâyeci yönünü geliştirmek zorundadır. Bunu da yapabilecek güçtedir Fikret Otyam. «Uy Babo» güzel bir kitap. Ama daha güzellerini de yazardan beklemek hakkımız.

ÖZDEMİR NUTKU

Bir Oyun ve Arena Tiyatrosu

Belki hatırlıyacaklardır Brecht okuyucuları onun «Bay Keuner'den Öyküler»ini... Küçük aforizmalardır bunlar, minik konuşmalardır. Ama kestirmeden ulaşır size, etkiler. Bunlardan biri de şu çok tartışılmış *Biçim ve Öz* dengesini anlatır. Okuyucularıma bu öykücüğü aktarmak isterim. Şöyle ki:

«Bay K., bazı cisimleri çok özel biçimde gösteren bir resmi seyrettikten sonra dedi ki: Dünyayı seyreden bazı sanatçılar bu işi yaparken birçok düşünürlere iyice yaklaşırlar. Biçime verdikleri emek sonucu özü yitiriveriyorlar. Bir zamanlar ben bir bahçıvanın yanında çalışmıştım. Bahçıvan birgün elime bir bahçe makası verip beni bir defne ağacını budamakla görevlendirdi. Bu ağaç büyük bir saksıya ekiliydi. Bir takım törenler için kiralanıyordu bu ağaç. Ben hemen gerekli gereksiz uzamış coşkun yaprakların kesimiyle işe başladım. Ama ağaca küre biçimi vermeye çalıştığım ölçüde ağacın bu biçimi alması gittikçe uzuyordu. Bir bu yandan, bir şu yandan kesi yor, kesiyordum. En sonunda ağaç küre biçimini aldı; aldı ya ufacık da bir şey kaldı. Bahçıvan suratlandı: Peki, anladık bu bir küre, ama defne ağacı nerede?» (1)

Yakın geldi Bay Keuner'in bu öyküsü bana. Dedim, bizim tiyatrolarımızın çalışmasını da görse ancak böyle suratlanırdı bahçıvan. Evet, ya defne ağacı, o nerede? Bir bu yandan, bir şu yandan, mek parmak mek parmak daha derken... Yitiveriyor ağaç. Ortada kalan olabildiği kadar düzgün kesilmiş yapraklar. Bir çocuk saçı gibi kesilmiş ağacı görünce günlük beyler, aman diyorlar ne şirin, ne tatlı... İşte bu tatlının verdiği gevşeklikle defne ağacının nerde olduğunu soran da pek olmuyor. Soranlar azınlıkta olduklarından, kimse bunun farkına varmıyor, ya da varıyor, ama aldırmıyor. Aldırsa başına iş çıkacak... Ve bu düzen böyle sürüp gidiyor.

Ama aradan biri çıkıyor, ikisi çıkıyor, defne ağacının geleceği onları iyice düşündürmeye başlıyor. Kollarını sıvıyorlar. Toplanıyorlar ve işe başlıyorlar... Başlıyorlar *Genç oyuncular*, yeni bir defne ağacını düzeltmeye, titiz, inceden inceye ölçüp biçmeye çalışıyorlar. Gerçekten oldukça düzgün biçimli bir defne ağacı törenleri süslemeye başlıyor. Böyle defne ağacını düşünen daha başkaları da var. Öne çıkıyorlar ve bu işi profesyonelliğe döküyorlar. *Arena* ortaya çıkıyor...

Öyküyü burada kesip başlıyoruz Arena'yı izlemeye. Seçimleri değer taşıyor, bilerek yapıyorlar işlerini ve tiyatronun halkın hizmetinde olduğunu hep göz önünde tutarak çalışıyorlar. Açış oyunları olan «Ubu» burjuva düzenin savunmasını yapan, ama o ölçüde de yırtıcı bir oyun. Daha sonra seçtikleri «Aslan Asker Şvayk» ise tamamen başka yöne doğru gelişiyor. Burjuva alışkanlıklara saldırıyor.

Şvayk, yirminci yüzyıl ekonomisinin betirdiği dünya savaşlarını renkli bir kılaydeskopun anlamsızlığı ve düzensizliği ile gösteren biri. Ama kendine özgü bir düzen veriyor bu hareketlere, curcunaya... O bu çağın «traji-komik» kahramanlarından biri. Ezilen, ancak ezildiğini bilen; buna karşı koymanın yararsızlığını anlıyan, onun için de karşı koymayan biri Şvayk. Aslan Şvyak... Arena'nın aslan Şvayk'ı bile diyorlar ona. O aslında kanmıyor; ama kanmadığını göstermenin hiçbir şey değiştirmiyeceğini bildiği için söylenenleri yapıyor. Yapıyor ama, kedilerin kuyruğuna da teneke bağlayıp eğlendiriyor kendini. Yanlış anlaşılmasın gününü gün etmiyor Şvayk. Hiç etmiyor... Ne yapsın Şvayk, Don Kişot gibi değirmenlere saldıracak değil ya. Şanso Pansa olmanın daha akıllıca bir iş olduğunu seziyor. Şvayk zeki adam, karakterli adam: Şanso Pansa olup efendisini seyrediyor. O G.B. Shaw'u hatırlıyor, aklında hep o: «Akıllı adam kendini dünyaya uydurur: akılsız ise dünyayı kendine uydurmaya çalışır. Bunun için bütün gelişmeyi sağlıyan da akılsızlardır» (2). İşte Shaw' un bu özdeyişi kulağında çınlarken Şvayk'ın tragedyası da sürüp gidiyor.

Alınyazısını Jaroslav Hasek çiziyor Şvayk'ın ilk kez. Birinci Dünya savaşının çıkışını ve sonucunu izliyor bu genç yaşta ölen yazar ve artık meydan okumanın sırası geldiğine inanıyor ve çıkarıyor kozunu ortaya: Aslan Şvayk'ı. Siz Şvayk ın kılığına bakıp aldanmayın, o hiçbir şey yapmadan, sürüklenip giderken etkiliyor herkesi. Onda Şanso Pansa'nın hayran edici suskunluğu var. İşte bütün etki de burada.

Hasek'in bitmemiş romanı birkaç yıl sonra Max Brod ile Hans Reimann tarafından sahne için yazılıyor. Piscator, bir yargı yeri olan tiyatrosunda bu oyunu sahneye koyuyor. Ama daha önce, yâni 1918'de Brecht bu oyunu Piscator için kabataslak hazırlamış durumda. Ne var ki, Brecht aynı konudaki oyunu ancak 1942/43 yıllarında tamamlıyabiliyor. Böylece, Şvayk'ın kutsal adı İkinci Dünya Savaşı'na da karışıyor. «Daha iyi bir düzenin gerektiğini» söyliyen Brecht, Şvayk'ı dünya savaşlarının bitmez tükenmez nedenleri içine itiveriyor.

Arena Tiyatrosu'nun oynadığı oyun genç İsviçreli yazar Charles Apotheloz'un. Yazar, Şvayk efsanesini daha çok bir kabare tiyatrosu havası içinde yazmış. Parodik, anlatıma dayanan eğlenceli bir tür bu. Epik Tiyatro türünün içine giren havasıyla daha çok insanı güldürerek etkilemesi düşünülmüş Şvayk'ın. Apotheloz'un oyunu bu yönden seyirciye Epik Tiyatro türüne alıştırıcı nitelikte. Küçük episod'larla, film ve projeksiyonun eşliğinde, Şvayk'ın destanı, küçücük kutusundan çıkıp bir anda büyüyüveriyor gözlerimizin önünde. Kimine göre o bir sürünün kara kuzucuğu. Ama sürüden ayrılıyor ya. Kurt da kapmıyor. O direniyor önemli olan bu; Apotheloz da bu yanını vurguluyor Şvayk'ın.

Arena tiyatrosunun çabası çok olumlu, çok başarılı. Hele Arena'lıların bu işte bilinçli olmaları daha bir sevindirici. Oyunculuktan, sahne düzenine kadar dikkatle çalıştıkları anlaşılıyor. Şvayk'ı oynayan Genco Erkal kendi anlayışı için de çok başarılı, sade, temiz, ekonomik. Onun oyun türünde gençleşen, dirimliliğini elde eden çağcıl bir denge, anlamlı bir hava var. Jean Monod'nun karikatür filmleri, eklenmiş dokümanter şeritler; Beyaz perdedeki oyunla canlı oyunun bağdaştırılması bilinçli bir çalışmanın sonucu. Bunların tümü iyi, tümü güzel. Arena Tiyatrosunun bu oyunu için kısaca başarılı demekle belki her şeyi de anlatmış olabilirim.

Ancak, bu Arena Tiyatrosu gibi umutlu olduğumuz bir topluluğun küçük sakıncalarından söz etmemek değildir. Tersine, Arena Tiyatrosuna duyduğum saygı beni birtakım kusurları, dağınıklıkları açıklamam için yüreklendiriyor. Önce

alalım Aslan Şvayk'ı. Şvayk gerçekten ne istediğini bilmeyen saf bir adam mıdır? Sanmıyorum. Yukarda da belirttiğim gibi, Şvayk hareketlerini bilerek yapan, bilinçli bir pasifliği yeğ tutan bir kimsedir. Böyle olmasaydı zaten onun trajik yanı da kalmazdı. Bilinçli olduğu halde, onun bu yolda ezilmesi bizi etkiliyen burukluğu sağlamaktadır. Bu yönden Genco Erkal'ın yorumu biraz eksiktir. Erkal, Şvayk'ı hiçbir şeyden haberi olmayan saf, hattâ bazan budala bir adam gibi gösteriyor. Böylece, seyircinin bir bölümü yalnızca Şvayk'ın budala ve saf yanına gülmekle kalıyor. Kamçılayıcı dokümenter filmler olmasa Şvayk'ın birtakım şeyler demek istediğini belki de bulmayacak. Örneğin, Şvayk'ın Palivec ile olan sahnesini ele alalım. Şvayk politikadan söz ederken nekadar bilinçli olduğunu gösterir bize. O felâketleri anlıyan, hattâ bunları sebeplendiren, ama bunlara karşı çıkmaya gücü yetmiyen bir kişidir. Gücü yetmiyeceğini anlar, onun için başkalarını da yanına çağırır. Ya Atom Savaşında ne yapacak Şvayk? Yalnız kalırsa yine hiçbir şey: tükenip gidecek. Erkal'ın çok sevdiğim oyunculuğu Şvayk'ın bu yanını da doldurmuş olsaydı bu oyunun anlamı daha bir güç kazanacaktı.

Sahne düzeninde de belli bir dağınıklık, daha doğrusu parçalanma var. Oyunun bir sahnesi anlatıma dayanan Epik tiyatro türünü doğru bir yolda uygularken öbür sahnesi kaba bir güldürünün kalın çizgilerini getiriyor. Buna örnek hastane sahnesi... Ceza olarak askerleri «tenkıye» etme ne denli kaba saba bir güldürünün havasına yakın olursa olsun, etkileyici durumunu yitirmemesi için bu sahnenin de epik türün komik öğesi içine girmesi gerekirdi. Bunun gibi, Akıl hastalıkları uzmanlarının grotesk tiyatronun özelliklerini taşıyan, aşırı abartılı oyunları da bu oyunun niteliği dışında kalıyor. Öbür yanda, Şvayk'ın köpekle olan sahneleri, cepheye trenle götürülme sahneleri bu oyunun türüne daha uygun. Buna karşılık, Askeri Papaz Katz'ın sahneleri de bir vodvil, ya da bir kalın çizgili güldürü oyunculuğuna daha yakışıyor.

Saydığım bir Tiyatro topluluğu olan Arena'nın küçük gibi görünen, belki bazı noktalarda önemsiz olan bu kusurlarını başka oyunlarında daha aza indirmesi gerekli. Ama bütün bunların ötesinde Arena'nın Türk tiyatrosunun hayatına getirdiği kıpıltı bence en önemli olan noktadır. Arena'dan daha büyük imkânlara ve oyunculara sahip olan öbür tiyatroların da bu çağrıya kulak kabartması çok önemli. Gerekli de...

Arena Tiyatrosu'nun öbür tiyatrolar önünde alçak gönüllükle bu atılımı yapması bana Şvayk'ın yarı ciddi, yarı alaylı sözlerini hatırlatıyor: «Yüksek Müsaadenizle arzedeyim; ben hiç düşünmem, benim yerine büyüklerim düşünür.» Evet, hepimizin yerine büyüklerimiz düşünür. Bu böyle... Ama nerde en büyüğümüz, Devlet Tiyatromuz, nerde? Tam büyükleri yerine düşünmiye başlamışken Arena Tiyatrosu, o gitmiş. Belki birazdan gelir...

(1) Bertolt Brecht: Geschichten vom Herrn Keuner bk. «Versuche 27/32» (Suhrkamp Verlag, Berlin, 1958, S. 151

(2) G. B. Chaw: The Revolutionist's Handbook (Bernhard Tauchnitz, Leipzig, 1913), S. 320

sevgin

Kendi odamın serserisiyim şimdi
Her gün biraz daha eksiliyor sular
Sevimi düşünsem daha mı iyi olur bilmem
Yağmur Yağıyor bir sinek başını vuruyor cama
Suyu sabunlayıp öyle koymuşlar testilere
Kedideki mart sevincine kızıyorum şimdiden
Işıkları yakmak için çok erken sanırdım
Sevimin parmakları ne kadar ince şimdi
Şu havada yalnızlığı neden güvercinlerin
Ben ayvayı severdim eskiden ağzım susuzdu
Kimin bahçesine girsem limon kokuyor ellerim

Kumruların uykusu gelince yalnızlık teraslarda
Öpmeye bayılıyorum ama içim bulanıyor her gün
Yağmur yağıyor ama sular her zaman kesilir
Görmüyor gözlerim içimi karartmış gelip geçenler
Servilerin altına yeni çelenkler koymuş yorgun adamla
Tütün taşımak için büyütüyoruz ceplerimizi her gün
Nerede kaldı şu sevim canım çekiyor saçlarını

Yağmur gene başladı sular iniyor tavandan
Büyük pencereleri bi adamlar gözleri karanlıkta
Sesim gene kesildi beynime kan düşüyor şimdi
Sisli bir ses öldürüyor içimdeki akşamı
Bir elma daha yesem yağmuru severdim herhalde
Elimi alnıma götürüyorum biraz daha serin çizgiler
Saçlarımı uzatsam da kurtulamam artık
İçim doldukça tükeniyorum sormayın hiç bir şey
Boş odaların yalnızlığında tüketemem bulantıları
Şu kadar insan büyüdü hep küçük adımlar içinde
Ben bu korkuyla yatmak istemem artık uzadı saçım
Sevim bir daha gelse ellerini getirirdi herhalde

Ceyhun CAN

SEVGİ NUTKU

Nereye de Gidiyon Kız Cennet?

Soğuk suya dalıverdi alkışlarla. Bütün yalı insanları dolmuşlardı kıyıya. Kalın paltolarına bürünmüşler, bu az raslanır olayı izlemeye koşmuşlardı. Kadın, çok ıraklardan bu soğuk suya dalmaya gelmişti. İşi buydu: Yalılarda oturan kalın paltolu insanların seyrettiği, konu sıkıntısı çeken gazetelerin ilk sayfalarına büyük başlıklarla attıkları bir işti bu. Resmi de çekiliyordu hem.

Mayosunu giydi, vücudunu yağladı. Suya atlayıp yüzmeye başladı. Kişiliğini bulmuştu işte. Yıllardır buydu varmak için çabaladığı. Bu kalın paltolu adamlara, gazetelere bu.

Su doluyordu burun deliklerine, kulaklarına kadının — hiç düşünmüyordu böyleyken. Bir eylemdi şimdi. Bir yetişmekti. İki yanından kayıklar akıyordu boyuna. Akan seyircileri kadının. Yetişmesine yetişenler. Takib ediyorlar, izliyorlardı yalnız — çabasını kadının. Tekliğini. Güzel kıyılardı ırakta. Bakmaların, görmelerin anı değildi şimdi.

Okullarda hep orta sıralara, hep orta sıraların ortasına oturduğunu hatırladı kadın. Yüzünün dinmeyen soğukluğunu, gerekli gereksiz sancılandığını, sivilceler çıkardığını — bütün bunları. Bir kendinin duyduğu, işittiği bir sesle konuşurdu — konuşması gerektiği zamanlar konuşurdu — bir uykunun, bir can sıkıntısının elle tutulurluğunu biliverirdi konuşurken. Yüksek sesle kahkaha atmadığını, haykırmayı bilmediğini bir ölü noktada sezivermiş, sonra sürdürmüştü o noktayı. Rengini? Ne renk olduğunu? Saçlarının rengini örneğin, düşünürdü. Gözleri, saçları, kirpikleri ucuca eklenmiş bir ayrılıktaydılar. Sonra buldu rengini: Çürümeye yüz tutmuş yosun rengi. Bu renkti şimdi bildiği, başağrısıydı. Bu en belirli yıllarından ona kalan bir başağrısıydı ansızın.

Şimdi suda yüzen, hem de kış ayında buz gibi soğuk suda yüzen kadın; bunu alışılmadık bir çabuklukla yapan kadın çeşitli biçimlerde düşüne girerdi hep. Tek kişilik uğraşlardı kadının ilgi çeken yönü. Atlantiği kendi başına yaptığı uçakla aşar; yürüyerek Hindistan'a giderdi. Üç kez suikast teşebbüsünden idam edildi. İnce yüzlü, esmer, sıcak, öfkeli bakışlı erkeklere, karanlık bodrumlarda söylevler çekerdi. Kiç kimseyle yatmadı yalnız. Tek kişilik uğraşlardı seçtiği. Bir çoğunluğa seyrettirilen. Çoğalmasıydı böylece. Her eyleminin sonunda çoğalıyor; birçok oluyordu. Yatmamıştı kimselerle. Kapıların ardındaki gizli paylaşmalarda yoktu o. Şimdi daldı kolu soğuk suya. Şimdi çıktı kolu soğuk sudan. Beş flaş parladı. Yarın on beş gazete basacaktı kolunun resmini. İşte çoğalmasıydı yine.

Ceplerinin ve kol ağızlarının aşınmışlığını değişen renkleriyle sürdüren paltolarını hep bir diplerden çıkarırdı sabahları. Katlanıp kenara yığılmış şiltelerin arkasına düşüvermiş olurdu paltosu örneğin. Beynine dolan kanla uzanırdı kahverengi, sarı ya da gri paltoya; ama hep ceplerinin ve kolağızlarının aşınmışlığını sürdüren paltolara.

Paltosunu giyer giymez fotoğraflardan sonra evin en belirli özelliği olan aynaya bakardı usuldan. Yüzü pembe olurdu bu sıralar. Nedense hep bir diplerden çıkardığı paltolarının ona getirdiği tek pembelikti bu. Bir eylemin getirdiği ilk armağan. Aynanın sevinci. Yararlığını bilişi. İlk seyircisi ayna. İlk güzel çoğalması aynada.

Anasıyla basası — fotoğraflı ana ve babalardan. Radyonun üstündeki ana ve babalardan. Nikâhlı ve fotoğraflı ve nikâh fotoğraflı. Radyonun üstünde nikâhlı. Pembeliğini, aynanın seyrini tattığı anlar onlara da bakabilirdi. Sonra babasının pijamalı cılızlığı; annesinin hep gezmelik için dikilip mutfağı hatırlatan; eskiyip soldukları için evde giydiği tarifsiz giysileriyle, şişmanlığı anasının — duruverirdi önünde. Bir pembeliğin bitimiydi. Solukluğu, çürümeye yüz tutmuş yosun renkli oluverişiydi yeniden. Dolma renginde, pilâv renginde, patates renginde bir kadındı anası. Bilinmedik bir süredir aybaşı kesimi yıllarında. Pazarlık biçimindeydi saçları. Alış veriş filesinden iç çamaşırlı. Babası hep pijamalı. Hep radyo dinleyen. Üstü nikâhlı, fotoğraflı radyoyu dinleyen. Gazetesini nikâhlı fotoğrafları örtercesine açıp okuyan. Kızlarına her bakışında genelev kadınlarını hatırlayıp öfkelenen bir adam. Sonra şimdiye dek aldığı maaşların tutarını hesaplardı bazı. Şimdiden sonra alabileceği, almayı umduğu maaşları hesaplardı sonra. Birini birinden çıkarıp, birini birine ekleyip yaşadığı ve yaşamayı umduğu yaşamın bilânçosunu çıkarırdı. Adamın uçkurlu pijamasına, arkasına basık terliklerine, bahçeye bu kılıkta çıkıp kapının önünde bu kılıkta oturmasına doğru yüzüyordu kadın – soğuk, çok soğuk suda. Gitgide daha çabuk yüzüyordu. Flâşlar yanıp sönüyor, kadın çoğalıyordu. Birçok kadınlar, kızlarına bakınca genelevleri hatırlayıp öfkelenen adamlara doğru yüzüyorlardı.

Kendi ten kokusuna kapardı kendini. Kendi kokusu. O en sevmediği, en iğrendiği. Yağmurların yağdığı günler, divanın üstüne büzülüp yağmuru gözlediği sürece, bir teninin o tiksindiği kokusunu düşünürdü. Sonra sıcaklar gelir, teri, kokusu çoğalırdı sıcaklarda. Etinin kokusunu, etini duymak. Yıkanıyordu teninin kokusu soğuk suda. Eti gerekliydi şimdi. Suyun soğukluğunca gerekliydi eti. Suyla kendi arasında. Suya karşı çıkardığı. Bambaşka bir etti.

Kendiyle ilgili çirkinlikleri bıkmadan, verdikleri acıdan bıkmadan sevrederdi uzun. Tırnaklarının uzayıp içlerine kir doldulduğunu bilir, önlemezdi bunu. Elini her uzatışında, bir nenleri her tutuşunda tırnaklarının çirkinliğinin aklına takılması, çakılması, bu çirkinliğin onu kapsayıp uzanmak istediği neni unutturması, bir bütün çirkinlik olmasıydı — buruk, kurtulunmaz bir acıydı. Bir güzel uyuşukluk gelirdi bu acının ardından. Saçlarının iyice kirlendiğini bildiği anlar kirlenmiş saç diplerini saatlerce kaşırdı. Sonra kucağına özellikle koyu renk bir nen yayar; kaşıya kaşıya kabarmış kepekleri, o küflenmiş yosun rengi saçların sarımtırak kepeklerini serperdi örtüye. Gene o aynı kutsal acı. Örtünün üstünde iyice seçilirdi kepekler, iyice, yeterince iğrenç. Severdi temizliği oysa. Ardından yıkanmalı, arınmalı düşler gelirdi — acıların yorgunluğu gecince. Bildiği çirkinliklerini çoğaltmasıydı yalnızca. Bir elle tutulur, bir somut çirkinlikte büyütüp belki birgün üzerinden atabilmek umuduydu. Kendi olmaya bir başkaldırmaydı ya da. Çok yakın tanıdığı birini istememezliğin deneyiydi. Eline geçirdiği aynayla çürüyen dişini, dişlerinin en sarı olduğu günü seçip seyretmek — buna benzer bir yığın örnekle somutlamak çirkinliği. Kocaman yapmak. Önce çoğalmak bu yolda. Bir ikinci ben olan çirkinliğini kenara ayırmak sonra. Bir yabancıya biçimlemek. Çirkinliğinden arınan kendini uzun bir seyre vermek. Irak bir çirkinliği seyreden bir seyirciyi rahatlığı, güzelliğe ilk adım, belki buydu aradığı bilmeden.

Bahar gelirdi arasıra. Soğuk sularla iyice sabunlanır; saçlarını pencerenin içine vuran güneşte kurulardı. Kolonyalarla fırçalardı saçlarını. Sokaklara, güneşe atardı kendini. Bir yere getirmeyen, geçmesi gerekmiyen sokaklarda yürürdü — bilmediği, içinde yakalayıverdiği bir sevinçle. Raslaştığı bildiklerle heyecanlı gevezeliklere dalar, anlatacak bir şeyleri olurdu. Yanından geçerken kendine göz atan oğlanın, ardından gelip gelmediğine bakardı dönüp dönüp. Ciklet çiğnediği, aşklı romanlara para verdiği günler bu barış günleriydi işte.

Sonra boşalmış yorgun dönerdi evine, altı şilteye, altı şiltenin arkasına düşmüş paltosuna dönerdi. Sofranın kör, teneke bıçaklarına, her bulaşıkta yamulan kararan çatallara; kaşıklara; yerken yüzde çıkardıkları, çıkaracakları sivilceleri haber veren ağır yağlı yemeklere; babasının hep suyunu çekmeyi unuttuğu yüz numaraya; annesinin ıslatmak için yerlere yaydığı kirli, buruşuk çamaşırlara; kapının önünde asker sırasına dizilmiş terliklere; eski, arkası basık pabuçlara; misafir odasının hantal tahtalı, yayları bozuk koltuklarına; koltukların soluk basma örtülerine sinmiş zeytinyağlı yemek kokusuna dönerdi. Yatağı sonra. Kokusu birdenbire. Yeniden ve artarak. O gece iki çirkin insanı ya da anasıyla babasını en çirkin yatmalarda görürdü düşünde.

Karşı kıyı. Alkışlar. Babasının pijamasının paçalarını yakalayıp çekti kendini yukarı. Her tarafından sular damlayan sabah yüzüyle gülümsedi kıyının kalın paltolu adamlarına, alkışlayan ellere gülümsedi. Bir ısı yayıldı soğukta. Paltolar daha ağır, daha kalın. Bir yaz gelip durdu kıyıya.

Doğru otele gitti. Banyosunu sıcak suyla doldurdu. Vücut dinlendiren bir toz serpti suya. Suyun dinlendirici ısısını iliklerine dek tattıktan sonra yatağının temiz, keten çarşaflarına bıraktı vücudunu. Kutsal vücudunu. Teninin iç açıcı kokusunda rahat bir uykuydu gelen. Doğayı tanımayan, insanı çirkinliklerine yumulan, küflü yosun renginde birilerini hiç tanımamıştı. Belki de böylelerinin yanından, yanıbaşından izlemeden geçip gidivermişti.

Kendini, kutsal kendini rüzgâra bana bana, güneşi içe içe geçip gitmişti yanlarından.

korku

Bir örümcek aksırdı
kırkayaklı gecede

çatlayıverdi dümen
suyu şişede.

Feyyaz KAYACAN

BİZE GELEN KİTAPLAR

ASIK YÜZLÜNÜN BİRİ. Nihat Ziyalan'ın şiirleri. İstanbul 1963 Sürek Yayınları, P.K. 1013 İstanbul. 31 S. 250 kuruş.

BABA. Kâmuran Harputlu'nun şiirleri. İzmir 1963. Genç Sanatçı ve Düşünürler Derneği. 32 S. 2 lira. Desenler : Metin Altıok.

BOMBOŞ DÜNYA. Nail İnal - Meveddet İnal - Nursel İnal - Günsel İnal'ın şiirleri. Eskişehir 1963. Bozkurt Matbaası. 64 S. 2 lira.

DARBE-İ HÜKÛMET SANATI. Curzio Malaparte'den çeviren : Cavit Yamaç. Ankara 1963. Güner, Işıklar Cad. Gürsel çarşısı. 205 S. 15 lira.

FENER, GECE VE YILDIZLAR. Wolfgang Borchert'in Hamburg Üzerine Şiirler'i. Çeviren : Behçet Necatigil. İstanbul 1963. (de) Yayınevi. 37 S. 3 lira. (Almanca asıllarıyla. Manzum çeviriler).

İSYAN. Nahide Başdere'nin şiirleri. Ankara 1963. Uçar Sok. 18/12. Yenişehir. 42 S. 3 lira.

KARGI. Özdemir İnce'nin şiirleri. İzmir 1963. İstiklâl Matbaası. 47 S. 3 lira. Kapak: Metin Eloğlu.

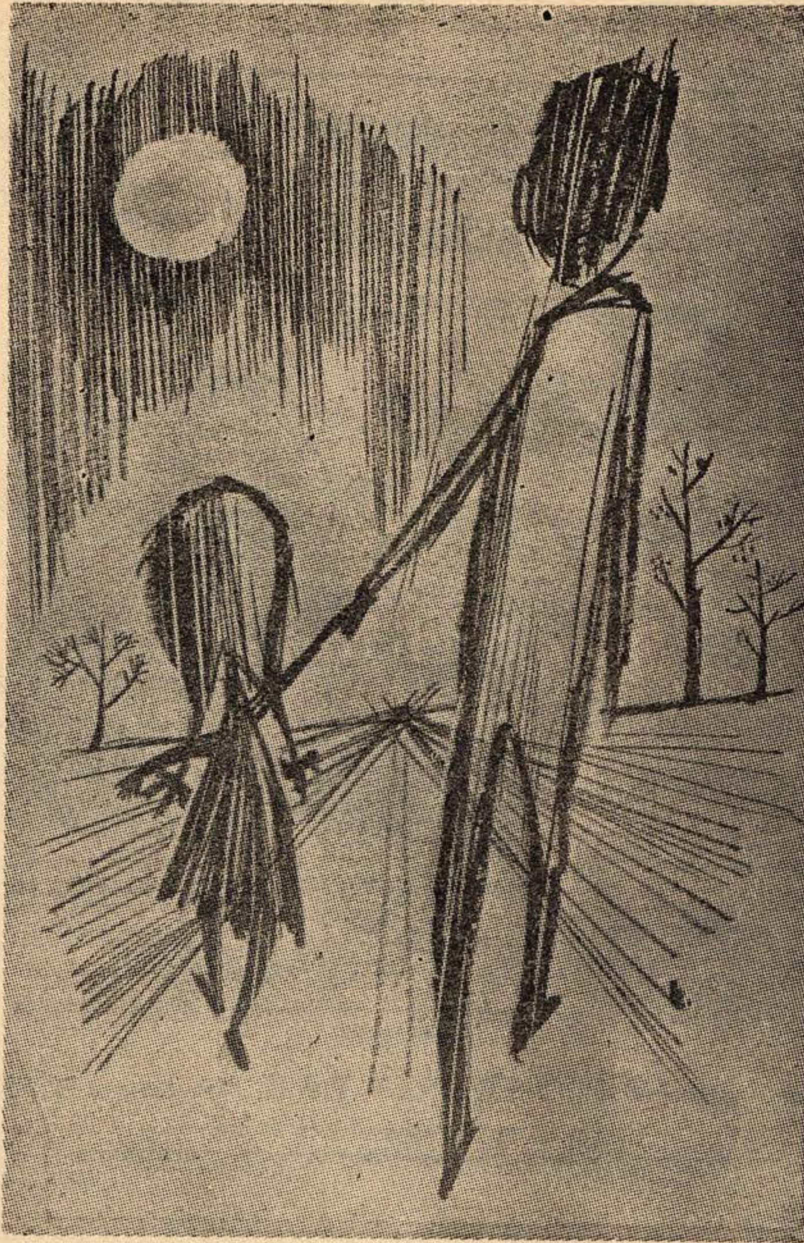
KOKTEYL PARTİ. Komedi üç perde. T. S. Eliot'tan çeviren: Bülent Ecevit. Ankara 1963. Millî Eğitim Bakanlığı Modern Tiyatro Eserleri serisi. IV + 192 S. 310 kuruş.

MUTLU GÜNEY. Yazan : M. Ziya Ünsel. İstanbul 1963. Işık Yayınları (Adres: Mutluevler 15, Çekirge, Bursa). 136 S. 250 kuruş. Kapak ve resimler: Cevat Ülger.

OTUZBİR DENEME. Yazan : Erdoğan Acarlar. İzmir 1963. Adres : 847 Sok. 5 İzmir. 159 S. 4 lira. Kapak: Eflâtun Nuri.

SUR. Adnan Yalçıner'in «Alıştırmalar»ı. İstanbul 1963. Sürek Yayınları. P.K. 1013 — İstanbul. 80 S. 250 kuruş.

YOKUŞA DOĞRU. Suut Kemal Yetkin'in deneme ve eleştirmeleri, Ankara 1963. Dernek (Halkevi) Yayını. 64 S. 250 kuruş.

Desen : Oğuz ARAL

NEVİN İŞLEK

Helga'nın Noeli

Daha kapıyı açıp ta eşikteki yüzümü, o henüz erimekte olan kar tanelerinin ıslaklığıyla parıldayan yüzümü görür görmez anladı kalacağımı. Ben de, daha içeriye adımımı atmadan, daha eşikte, o daha da çok sevinsin diye :

«Aldım,» dedim, «izin, Kalıyorum!»

Sonra, bir an önce Ağacın yanında olabilmemiz için eğildim, şosonlarımı çıkarmaya koyuldum çabuk çabuk. Bu arada Helga, bir koşu bana kendi terliklerinden birini getirerek önüme koydu. - Helga'nın terliklerini giyerken, Helga'nın gecesini, Helga'nın Ağacını düşündüm. Şimdiden düşündüm: Helganın gecelik giysilerinden biriyle, Helga'nın gecesini. Helga'nın sevincinin gecesini. Sevincimizi geceleyeceğimizi. Ve, «Sevinçli miyim acaba,» diye «ben de Helga gibi?» -

Helga'yla birlikte koridoru, karanlık odayı geçip, Ağacın yanına geldik.

İşte gene durup duruyordu öyle! Tam bir haftadır, bir gelin gibi telli pullu, kurumlu!

«Sen görmeyeli üç tane daha eklendi,» dedi Helga, yanıbaşımda benimle birlikte Ağaca bakarak. - Ağaca benimle birlikte baktığı için de, içi içine sığmayarak. -

«Gördüm,» dedim. «Biri, şu kırmızılı olanı, tepedeki.»

«Ötekileri de bul» dedi. «Onlar yuvarlak, alt dallarda.»

«Evet, dün epeyi yer vardı alt dallarda.»

«Hadi, dün daha çabuk bulmuştun,» dedi.

«Dün daha seyrektiler» dedim. «İşte biri şu! Biri de bu!»

«Daha çabuk bulabilirdin» dedi. «Bu renk olanları yoktu hiç çünkü.»

«Pembesinden vardı» dedim. «Hem iki tane vardı. Bak şu dalda, birisi çan.»

«O pembe değil, mor,» dedi Helga.

«Hayır, mor değil, pembe» dedim Helga'ya ve Ağacın yanından ayrılıp, pencerenin yanına gittim.

Akşam, başlamıştı. Akşamla daha beyazlaşan, ışık gibi saydamlaşıp karların içinden Evi aradım, buldum, sonra birden Helga'ya dönerek saati sordum.

«Beşe yaklaşmış olmalı...» dedi, Helga'nın sesi. - Daha gelir gelmez nasıl olup da hemen Ağacın yanından uzaklaşabildiğim için bana azıcık kırılmış, kızmış, azıcık inanamamış, şaşırmış, azıcık sevinçliliği geçişmiş, belki de o bir haftadır, «ortaklaşma» adı altında olagelmes'ni hazırladığı, gerçekteyse «özendirme» olan GECESİNİ, olur da «özendirememe» korkusuyla birdenbire kuşkulanmış sesi yalnız. Çünkü saati sorup pencereden dönmemle, gözlerim, bir elektrik düğmesi gibi söndürüvermişti odanın aydınlığını, gündüzlüğünü. Helga'yla Ağacı silik, belli belirsiz, yanyana duruyorlardı uzağımda şimdi. Ağacın karaltısı, Helga'nın karaltısından bir Helga karaltısı boyu daha yüksekti. Olanca süslerden, yıldızlardan, cam yuvarlaklardan da tek bir tanesi parıldıyordu yalnız: «Acunumuza Göz Diken Yıldız»; tam da, Helga'nın başı üzerinde. -

«... ama Eve dönmeyecek olduk-

tan sonra NEDEN sordun?»

Sorusu daha bitmemişti, annesinin karaltısı girdi odaya. Arkamda, karların aydınlığındaydı henüz Ev. Helga'yla Ağacı, hiç kıpırdamadan bana bakıyorlardı.

«Hoş geldin,» dedi, annesinin karaltısı Helga'nın bana.

Pencereye, gerileyebileceğim kadar yaslandım, el yordamıyla aydınlığın arasından Evi yakalayıp, kimseye göstermeksizin sımsıkı tuttum. Helga, Ağacı ve «Acunumuza Göz Diken Yıldız», hiç kıpırdamadan bakıyorlardı bana.

«Hoş bulduk efendim,» dedim, Helga'nın annesinin karaltısına.

Camın buz gibiliğini sırtımda duyuyordum. Ama Ev, yünlü bir eldiven gibi ısıtıyordu ellerimi. «Acunumuza Göz Diken Yıldız» ise, Helga'nın karaltısının tam başı üzerinde, tetikte, sinirli sinirli yanıp sönüyordu bana dikilmiş bir göz gibi, Helga'nın gözlerinin yerine. Uzun sürmeyecekti ama bu: Helga'nın annesinin karaltısı, bir devinmeyle, bir sözle, tıpkı kötü bir büyücü çubuğu gibi, karartmak üzereydi pencerenin ardındaki aydınlığımı. Benim, o aydınlığa kaçkınlığımı...

... dememe kalmadan, çubuğunu değdirdi:

«IŞIĞI NEDEN YAKMIYOSUNUZ?»

Ellerim gevşedi; - Helga'nın karaltısı düğmeye koştu - ; Ev, gevşeyen ellerimden bir anda sıcaklığını yitirerek pencerenin ardına kaydı; - Helga'nın karaltısı düğmeyi çevirdi - ve ben, birden kıskıvrak İÇERDE KALDIM: Helga'nın gecesinin içinde.

Annesinin dudakları ilk kez bu kadar kırmızıydı. Ama benim annemin Mişel marka dudak boyasına çok yabancı bir kırmızıydı. - Aynı zamanda bana da, Mişel markaya yabancı olduğu kadar. - Beline çok süslü bir önlük takmıştı. Gözleri ilk kez bu kadar parıldıyordu. - Bir annelik parıltısıyla değil, ya da yalnızca Helga'nın anneliğine yetecek kadar. - Bir eliyle tencere tutanağını, öbür eliyle de uzun saplı iplik süpürgeyi tutuyordu.

«Koşarken dikkatli olun» dedi - daha çok - Helga'ya. «Muşambaları bu sabah cilâladım.»

Yere baktım: gerçekten, muşambalar, gözleri gibi ilk kez bu kadar parıldıyordu. Odadan çıkmak üzereyken kapıda durdu, salt bu gece için boyadığı, süslediği, kotardığı ve parlattığı mutluluğuyla gülümseyerek Helga'ya - Helga'sına - baktı.

«Gösterdin mi arkadaşına,» dedi, «sana bu sabah Almanya'dan gelen kart-postallarını?»

«Daha göstermedim» dedi Helga düğmenin altından, pencerenin önünde sessiz, sıkıntılı, sevinçsiz ve eğreti - evet, en çok da EĞRETİ - dikilmiş duran arkadaşına - bana bakarak. - Annesi odadan çıkar çıkmaz da.

«Gel!» dedi, ansızdan karar vermiş gibi, gözlerini annesinin gözleri ve muşambaları gibi parıldatıp - ve belli ki ne yapıp yapıp benimkileri de parıldatabilmek için, - Ağaca doğru zıplayarak.

Pencerenin yanından ayrılıp, tekrar Ağacın yanına gittim.

Helga, yüksek, gizli dallara dayadığı kart-postallarına erebilmek için ayaklarının ucunda yükseldi.

Helga'nın gözleri ilk kez bu kadar masmavi, saçları ilk kez bu kadar sapsarıydı. - Benim saçlarımın, benim gözlerimin rengine yabancı olduğu kadar. -

«Bu amcamdan gelen,» dedi, «bu, teyzemden.»

Kart-postalları elime alırken, hırkasının altında ilk kez bir madalyon gördüm. Oval biçimli ve gümüştü madalyon.

«Gittiğimde, ben de kayak yapacağım,» dedi, «kart-postaldakiler gibi, bu gördüğün dağlarda.»

Madalyonun içinde bir haç vardı, haçın arkasında da...

«Göllerinde de yüzeceğim.»

... bir kadın. Uzun, kıvrımlı giysili, uzun, kıvrımlı başörtülü bir kadın. - Tespihi, Kuran'ı ve bembeyaz namaz başörtüsüyle anneanneme yabancı olduğu kadar. -

«Teyzenin kart-postalı daha güzel,» dedim, «amcanınkinden.»

«Ama anneanneminkini daha görmedin» dedi, madalyonunun zinciriyle oynayarak.

«Neden taktın?» dedim, «o boynundakini?»

«Annem taktı» dedi. «Anneannemin kart-postalını hiç mi merak etmedin?»

«Ettim» dedim. «Neden taktı?»

«Ama ne kadar merak edersen et,» dedi, «göstermeyeceğim.»

«Çıkar,» dedim, «onu boynundan.»

«Anneannemin kart-postalı teyzeminkinden çok daha güzel.» dedi «Çıkaramam, annem kızar.»

«Kararmış hem de üstelik.»

«Üstelik, böyle görünü kart-postallarından da değil.»

«Üstelik büyük işi.»

«Hayır! diye bağırdı Helga, birden ayağını yere vurarak. «Ne kararmış, ne de büyük işi!»

«Anneannenin kart-postalını merak etmiyorum» dedim.

«Çocuk işi!» diyerek bağırtısını ekledi.

«Belki de annenin çocukluğundan kaldığı için bu kadar kararmış» dedim.

«Annemin çocukluğundan değil, anneannemin çocukluğundan kalmış» dedi. «Doğru söyle. anneannemin kart-postalını gerçekten merak etmiyor musun?»

«Üstelik de o kadar eski ha?» dedim, «ben olsam onu boynuma takmam.»

Helga, ayağını tekrar yere vurmak üzereyken duraksadı, ister istemez - çıkarı için ister istemez - yumuşamak, alttan almak gerekliliğini duydu:

«Çıkaramıyacağım anlamalısın» dedi, sesini elinden geldiği kadar tatlılaştırarak; «bu gece bizim kutsal gecemiz biliyorsun, annem onu sen kapıyı çalmadan az önce boynuma takmıştı. Madalyonun içinde kutsal anamız olduğu için.»

Madalyonun içindeki «kutsal ana»dan, en çok da kutsal ananın önündeki HAÇ'tan kaçmak amacıyla Ağacın yanından uzaklaşırken, kendimi gene pencerenin önünde buldum. Helga'nın annesi demin odadan çıkarken perdeleri çekmişti; onları araladım ve altına girdim. Ama Helga, ne yaptığımı görebiliyordu gene de Ağacın altından. Gözlerimi nasıl ellerimle siperleyip karanlığa daldırdığımı, Evi bulabilmek, hiç olmadı görebilmek için olsun, karları nasıl taradığımı... Ben

de görebiliyordum onu; ona büsbütün dönük, başım da tıpkı bir fotoğrafçı gibi perdenin altındayken... Hiç hesapta olmayan bu dönekliği nasıl seyrettiğini onun. Nasıl sevgisiz, nasıl bencil, nasıl beni öldürebilecek derecede kızgın. Onun gecesine işte açıkça sırtımı dönmüş, gözlerimle, yeryüzüne durmaksızın, art arda kapaklanan kar parçalarının arkalarında kalan belli bir yere: Eve tutunmuştum. Son baktığımdan beri daha beyazlaşmıştı karlar; daha korkutuyordu beni bu. Çünkü besbelliydi ki, karların beyazlığıyla birlikte, suçluluğum da beliriyordu. Bense, pekâlâ bir çocuk olduğumu düşünebiliyor, böylece suçu o belli yere: Eve - o belli yerdekilere: Evdekilere - atabileceğimi kuruyordum. Oysaki o, karların arasındaki belli yerinde yünlü bir eldiven gibi sıcak, umursuz, sorumsuzdu. Beni, açıkça unutmuştu. Sanki hergünkü olağan akşamlarından birine başlamış gibi nerdeyse ışıklarını da yakacaktı. Evet, suçluluğumu tümüyle onlara verebileceğimi anlayabiliyordum. Öyleyken, neden karlar ben baktıkça daha beyazlaşıyorlardı gitgide? Gitgide daha tanrısal, daha karşıkonmaz ve anneannemin namaz başörtüsü kadar saygılı bir bembeyazla? Korkum, gitgide büyüyordu. Başımı perdenin altından çıkaramıyordum. Önümde, karlar, durmaksızın, art arda acunuma kapaklanıyor, o tanrısal bembeyazlıklarıyla, beni durmaksızın suçluyordu. Bana, Helga'nın gecesini yasaklıyordu. Sorumluluğu üstümden oraya, o belli yere: Eve - o belli yerdekilere: Evdekilere - atamıyordum. Atıp ta bir türlü kurtulamıyordum. Madalyonun içinde, HAÇ'a kıskıvrak bağlanmış, çırpınıyordum. Çırpınırken, Helga'nın bana birşey sorduğunu duydum. Başım perdenin altında, soluğumu tutmuştum. Helga'nın bana böyle birşey sormasını hiç beklemiyordum. Oysaki, Ağacın altındaydı o da; gitgide koyulaşan umutsuzluğunun çırpıntısında.

«Bize neden «gâvur» diyorsunuz sizler?» diye soruyordu bana.

«Yoo... sizlere demiyoruz o sözcüğü biz,» dedim; bu kez, ben alttan almak gerekliliğini duymuş, başımı perdenin altından çıkarmıştım. Helga, kendine bile doğrulamaktan korktuğu umutsuzluğunun çırpıntısında, ne yapması gerektiğini pek kestiremeden bakıyordu gözlerimin içine. Gözlerimin içine, yalvararak bakıyordu. Yalvararak, ama ne çare ki bana madalyonumun içindeki HAÇ kadar yasak.

«Sen bile kızdığın vakit dedin,» dedi, «bana kaç kere!»

Tümcesinin içindeki ünlemin bile yalvardığını görmüştüm gözlerinin içinde. Artık, alttan almanın bile gerekmediğini sezdim.

«Kızgınlığımdan söylemiş olabilirim,» diyerek, tekrar perdenin altına girdim.

HELGA, İŞTE BUNUN ÜZERİNE UMUTSUZLUĞUNU KENDİ KENDİNE DOĞRULADI. Bundan sonra, kozlarını kullanacaktı. Bu doğrulayışla, arkamda, perdenin ardında, belirli bir biçimde değişen sesindeki boyuneğiş, sabır ve kurnazlıkla:

«Ağacı dün daha çok özlemiştin» diyerek, dönekliğime ilk kozunu attı.

Oysa ben, o anda Helga'yla aramızda doğruluk adına olsun, ya da her ne adına olursa olsun, hattâ isterse «Helga» adına olursa olsun, olması, korunması gereken ne varsa, tümünü, onun gecesinden çıkabilmek uğruna unutmuştum: suçluluğumdan kurtulabilmek adına; bu yüzden, elimde olmaksızın onun bana ne sorduğunu bile duymadım, elimde olmaksızın gömüldüğüm camdan.

«Bizim Evin ışıkları yandı tam şimdi!» diye bağırdım, böylece ve gene bu yüzden, Helga'nın ilk kozu da, hiçbir olumlu sonuç, hiçbir vuruş alamadan, perdenin altından, Ağacın altına gitti gerisin geri.

İkincisi, hiç ara vermeden, ilkinden daha geçebilecek nitelikte; cömert, yenilgin, yumuşak bir düşüşle, Helga'nın hemen ayakları dibindeki pırıl pırıl muşambalarda tıngırdadı.

«İşte çıkardım madalyonumu!» dedi Helga, eğilmiş, yerden, ayakları dibinden, kozunu sabırsızlıkla ararken.

Perdenin altından, Helga'nın, kozunu ne yapsa, ne kadar arasa bulamayacağını, elde edemeyeceğini bildiğimden, artık tüm Helga'sızlığıma karşın, gene de Helga'ya değgin bir duyu geçti içimden: Acıma mıydı, yoksa acımış olmayı hiç istememiş olmaktan ileri gelen tiksinme miydi? Kestirilemeyen.

«İstediğin oldu, çıkardım madalyonumu işte!» diye tekrarladı Helga, hâlâ bir sonuç alamadığından, zorunlulukla.

Yüzüm pencereye, arkam da ona öylece dönükken, omuz silktim; ilgisiz:

«Çıkarsan da bir, çıkarmasan da bir» dedim, «benim için.»

Helga, bu sözümün hemen, ama bir solukluk süreye kadar olsun meydan vermeden hemen üstünden, umutsuzluğa kapılmamak için ne dediğimi duymamış gibi yaparak - fakat böyle yapmakla da beni değil, asıl kendini aldatmış olarak, - sözcüklerimi çiğnemek istercesine çabuk çabuk:

«Yoksa, geceyi mi bekliyorsun orada sabırsızlıkla?» dedi. «Anlattıklarımı bir an önce görebilmek için, geceye bir an önce kavuşabilmeyi mi? Geceye bir an önce kavuşabilmek için de, akşam yemeğine bir an önce oturabilmemizi mi? Akşam yemeğine bir an önce oturabilmemiz için de, babamın bir an önce eve gelmesini mi? Evet evet, anladım, bunun için ayrılmıyorsun yanından pencerenin! Babamın şapkasını tepeden görüp, bana muştalamak için!»

Yavaşça:

«Hayır» dedim, buz tutan cama. «Evin, hiç olmazsa ışıklarını görebilmek için.»

Helga, beni elbette (!) duymadı; kendini aldatmaya süreduruyor, arkamdan, beni kendi ağzından, bir kukla gibi söyletiyordu:

«Anladım, anladım ama,» diyordu, «Ağacın yanına gelirsen, gecenin nasıl geldiğini anlamayız bile... Ağaç, bizi öyle eğler, oyalar ki, bu arada hiç anlamadan bir de bakarız, akşam yemeğini bile geçiştirmiş, yataklarımıza girmişiz! - Beni iyi dinliyorsun değil mi? YATAKLARIMIZA GİRMİŞİZ! Ve yataklarımızda, VE, yataklarımızda, VE, VE. uyku yerine, UYKU YERİNE, - burasını iyi dinle! uyku yerine: SAATİN, TAM, ONİKİYİ, VURMASINI, BEKLEMİŞİZ!...»

Helga, olacak olanları bir bir, tekrar tekrar, dosdoğru söylüyordu, evet - Helga'yı iyi dinliyordum - Helga'nın yatağında, SAATİN TAM ONİKİYİ VURMASINI, tam bir haftadır, - yâni Ağacın oraya, o yuvarlak masaya süslenip püslenip kurulduğu günden beri, - geceli gündüzlü düşlüyordum.

«!... soluğumuzu tutmuş, gözlerimizi sözde uyuyormuş gibi sımsıkı yummuşuz SAAT, TAM, O, Nİ, Kİ, Yİ, VU, RUR,»

, heceler ve vurgularla birlikte, ben de ağır ağır, perdenin altından çıkıp, ağır ağır ona, Ağacına dönüyordum,

«, KEN!»

, - masmavi gözleri parıldıyor-

du - , bu son vurgunun bir utku olup, gecesini artık kurtardığını sanıyordu, fakat birden yüzümü, yüzümdeki ELDE EDİLEMEMİŞLİĞİ görünce,

! işte o zaman annemle babam bizi - İKİMİZİ uyandırmışlar,» diye ekledi, soluksuz, gene deminki ivedisiyle çabuk çabuk; «bizi geceliklerimizle ellerimizden tutup doğruca Ağacın başına götürmüşler. Ağacın başına gelince BİR DE NE GÖRMÜŞÜZ? NE GÖRELİM? Ağacın dibine, masanın üstüne yığılmış, yığınlarla,»

, yüzümün kayıtsız, yabancı, aldırmaz, «korkunç ve dayanılmaz ELDE EDİLEMEMİŞLİĞİYLE, o çok iyi bildiğim anlatı'nın bu tümcesini, Helga'nın yerine - farkında olmadan, dalgın - , dudağımı küçümsemeyle büküp, ben tamamlayarak :

«, hediyeler, hediyeler, hediyeler...» dedim.

- Gözlerinin parıltısı, SÖNDÜ -,

«... renk renk kurdelelerle bağlanmış, süslenmiş paketlerle annemden, babamdan,»

«, AmcaNdan, teyzeNden, anneanneNden,»

«, ta Almanya'dan! ta Almanya'dan!»

«! SANA gönderdikleri,»

«, bana Noel Baba'yla gönderdikleri.»

«Hayır, postayla» diyerek, sözünü kestim.

«Noel Baba'yla!» diye diretti.

«Sen de bal gibi biliyorsun ki postayla» dedim.

«Evet postayla, ama biz gene Noel Baba'yla sanalım, ne çıkar?» dedi ve bıraktığı yerden aldı: «Sonra ben koşup kurdelelerini çözeceğim paketlerimin, paketlerimi bir bir açacağım.»

«, peki,» dedim, «sen paketleriNi bir bir açarken ben ne yapacağım?»

, düşünmeksizin,

«, BENİ SEYREDECEKSİN» diye kaçırdı ağzından; - ağzından kaçırdığı o kısacık anda, biliçaltıyla başbaşaymış gibi, mutluluğunu şimdiden yaşamış, kendinden geçmişti kısacık. -

«Yâni ben, bu arada yalnızca senin geceni seyreden biri olmakla kalacağım» dedim, kendi kendime mırıldanır gibi; - TAM BİR HAFTADIR GECELİ GÜNDÜZLÜ DÜŞLERİMDE BUNU NASIL DÜŞÜNMEMİŞ OLABİLİRDİM? -

Şaşkın, düşüncesizliğimle şaşkın, perdeye dönerken ben ağır ağır :

«Perdeleri araladığını görecek olursa, annem kızar!» diye atıldı Helga. «İçerde ışık yandığından, dışardan görülür diye!»

Perdeleri ardına kadar açtım: Evin ışıkları, Tanrım! Ne güzeldi! - Hiçbir Ağaç, gözlerimi böyle kamaştıramazdı! - Besbelli ağabeylerim de neredelerse dönmüş olacaklardı. Birazdan, hep birlikte (!) sofraya oturacaklardı. Ya da kimbilir, belki de dönmemişti daha babam işinden Eve. Ya da kimbilir, belki şimdi, tam şimdi, merdivenleri çıkmış, zile uzanı...

... bizim zilin yerine, Helga'ların zili çaldı!

«Babamdır» dedi Helga ve birden, beni elinden uçuracakmış gibi bir önseziye kapılıp, dibimde, pencerenin yanında bitti. Gözlerini, avını kollayan bir yırtıcı yaratık gibi üzerime dikmiş, koridoru, koridordan gelen konuşmaları sesliyordu çıt çıkarmadan, soluğunu kesmiş.

Birazdan, odanın kapısında annesi göründü, Helga'ya gülümsemeye çalışarak çekine çekine :

«Arkadaşını almaya gelmiş Helga'cığım» dedi, «büyük ağabeyi.»

Helga, ağlayış bağırtısına pek benzemeyen, çirkin, ancak ölüm kadar umutsuz bir ses çıkararak eteklerime yapıştı,

, annesi koştu,

, Helga'yı tuttu,

, ben kapıya koşarken, Helga, ayaklarını var gücüyle yere vurarak tepinmeye, avaz avaz ağlamaya başlamıştı.

«Anneannemin kart-postalını gitmezsen hemen şimdi gösteririm!» diye yalvarıyordu ağlayışları arasından.

Karanlık odayı, koridoru geçip, kapıya geldim. Helga arkamdan, annesinin sımsıkı tuttuğu kolları arasından, son bir kez daha :

«Gitmezsen, «Acunumuza Göz Diken Yıldız»ı da sana veririm!» diye inledi.

Uçacakmışım gibi hafif, tanımsız bir mutlulukla eşikten geçtim ve büyük ağabeyimin elinden tutarak, HELGA'NIN GECESİNİN İÇİNDEN ÇIKTIM.

- Ağabeylerimin büyüğünü, hiç bu kadar çok sevmemiştim. -

Uzun kalaslar üstüne
Tünemiş ucuz kuşlar
Korkuyla bakıyorum...

En ucuz sesleri toplamışlar
Dört bir yanından dünyanın
Tam başımın üstünde, beynimin gölgesinde,
Harcıyorlar
Korkuyla dinliyorum...

Kaba bir inatla inliyor sokak
Ne büyük yalanlarla yüklü ağzı
Ve dar bir geçitinde aklın
Göçüp gidiyor kuşlar
Korkuyla izliyorum...

Yarının bir akşam üstü en çok yabancılaştığım
Her evde bir bir durup kendimle çoğalıyorum..
Gölgeleri üstüne yığılmış ucuz kuşlar
Kenetlenmiş birbirine özgürce gagaları
Korkuyla susuyorum...

Halûk ŞEVKET

CELÂL ÇUMRALI

YAŞANTI VE YAPIT

Biz yapıt'a bakarız. Sanatçının yaşantısı ne olursa olsun bize sunduğu yapıt güzel mi, değil mi? Bunu ararız, önemli olan da budur. Ama bu, yaşantının önemsiz olduğu anlamına gelmez. Yaşantıyı bir kalemde silmek, etkeni ortadan kaldırmak yaratıcılığa saygısızlık olacağı gibi; bir sanat yapıtının doğuş sorunlarının gizlerini çözümlemekte güçlükler çıkarır karşımıza. Sadece yapıt üstüne eğilmek yetmez, ozandan şiire geçmek yapıtının oluşu bakımından da gereklidir. Bu yön eleştiri yöntemlerini ilgilendirir ki konumuz dışındadır. Biz yapıt'a bakarız.. Sanatçının yaşantısı ne olursa olsun derken kasıtladığımız durumları üç bölümde özetliyebiliriz:

I — Yaşantı değerlidir. Yapıt değersizdir.

II — Yaşantının değeri ile yapıt'ın değeri eşittir.

III — Yapıt yaşantı'yı aşmıştır.

Şimdi bu «Üç Hâl»i inceliyelim.

I — Öteden beri işitir dururuz: Ozanın duyduğu «Şey» çok önemlidir, büyüktür, derindir ama «yarattığı» duyduklarının, yaşadıklarının çok sönük bir gölgesidir diye. Eskilerin arapça olarak dillerine doladıkları bir söz de vardır bu alanda: El mâ'na fi batnışşair — Anlam ozanın içindedir. Hâmid'in söyledikleri de yaygındır: «Yazmadıklarım en güzel şiirlerimdir.» anlamında bir cümledir sanırım. Orhan Veli de bir şiirinde bu «hâl»i çok güzel anlatmıştır. «Anlatamıyorum» şiirindeki şu dizeleri birlikte okuyalım:

....
Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce

Bir yer var biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

Bütün bu sözler neyi gösterir? Yazılanların üstüne dikkati çekmek için midir? Yoksa duyulan'ın yazılan'dan güçlü olduğunu belirterek «Ruh hâli»nin değerini bize anlatmak mıdır? Her ne ise bizce önemli olan yaşantının sanat yapıtı durumuna gelmesidir. Sanat yapıtına değer biçerken üzerinde durulacak nitelik budur.

Bireysel - Toplumsal olaylar karşısında ozan etkilenir, duygulanır. bu etkiler duygular besili-güçlü olabilir, diğer yaşantılardan son derece ayrıntılı sayılabilir; ama şiir durumuna geçerken aynı sağlamlığı, tazeliği, sıcaklığı, gücü gösterebilir mi? Gösteremez mi? Gösteremiyorsa, yaratılan, etken derecesinde güzel değilse; yapıtın alacağı not kırık olacaktır. Yapıt önümüze sürüldükten sonra yaratıcısı perdenin arkasına çekilir, giderek silinir ortadan. Biz bu yapıt cılız ama yaratıcısının duygusu, düşüncesi, yaşantısı bambaşka, nice güzel, yücedir diye alkışlıyabilir miyiz? Zaman zaman aldandığımızı açıklamak zorundayız. Sanatçının üstün kültürlü bir kişi oluşu, yaşamındaki özellikler, gürültülü karışık serüvenleri bizi öylesine sarar ki, bu büyünün etkisiyle yapıtının boşluğunu göremeyiz. Ancak zamanla ayılır yapıtın kofluğunu anlarız. Bu söylediklerimiz yaşantı'nın güçlü, yapıt'ın zayıf olduğu durumlar içindir.

II — Yaşantının değeri yapıtın değerine eşit olan durum. Sanıldığı kadar kolay bir başarı değildir bu sonucu elde edebilmek. Ozan yaşantısını duyurabilmek gücünü gösterir, sözcüklerle o yaşantıyı yeniden yaşar; hem de sanatçı olarak yaşar, basbayağı bir yaşantı bir de bakarsınız bir şiir yaşantısı, bir *şiir gerçeği* olup çıkmıştır. Yaşantının yoğunlaştığı oranda duyurma'da yetkenlik gösterir ozan. Bu çizgideki ozan *iyi* bir ozandır.

III — Yapıt'ın Yaşantı'yı aştığı durum. Yapıtın yaşantıdan daha güçlü olması mümkün müdür? Yapıt etkenden üstün olacak.. Zor, çok zor bir dönem. Her ozana, her sanatçıya vergi değil bu çizgiye ulaşmak. Büyük ozanın, büyük sanatçının başarabileceği, yenebileceği bir iş.

Burada şöyle bir sorunla karşılaşıyoruz: Bu sanat zaferinin kazanılmasında yaşantının *küçük* ya da büyük olmasının payı var mıdır?

İyi bir ozanın, usta biir sanatçının küçük yaşantılardan da iyi yapıtlar meydana getirebileceklerini ikinci bölümde belirtmiştik. *Ama Büyük yapıtlar - Ölmez yapıtlar* yaratılabilmesi için *Büyük Yaşantı'*ların varlığını gerekli buluyoruz. Küçük yaşantılardan da büyük yapıtlar, ölmez yapıtlar yaratıldığını da unutmuş değiliz. Bir A. Çehov küçük yaşantılarla büyük yapıtlar verebilmiştir. Aldandığımız nokta şu olsa gerek: Bizim küçük yaşantı dediğimiz gerçekten de küçük müdür? Düşüncemizi sisten kurtararak aydınlığa çıkarmak için küçük ya da büyük yaşantılar kavramı üzerinde duraklamamız gerekiyor.

Küçük yaşantılardan yalın (sade), yalınç (basit), sıradan (alelâde) iç ve dış olaylar toplamını kasıtlıyoruz. Büyük yaşantılar deyince de olağanüstü, çapraşık, ilginç, korkunç (entrika) gelmiyor usumuza. *İnsancıl* bir yönü bulunan, geçici olmayan, çağlar boyunca insanı içinde kavrayıp saran, sarsabilen, ısıtabilen, ister bireysel ister toplumsal olsun *Evrensel* bir maya ile yoğurulmuş yaşantılara *büyük yaşantı-*

A. TURGUT

Dergilerin Getirdiği

Yazılarımızın başlığı «dergilerin getirdiği», konularımız da genellikle dergiler ya, gazetelerimizde de, anlayış ayrımı olsa bile, sanatla ilgili yazılar yayımlanıyor. Aslında gazetelere sorarsanız onlar, sanatla yeteri kadar ilgilendiklerini söyleyeceklerdir belki de. Ama dediğimiz gibi bu, bir sanatı anlama sorunudur. Bir roman «tefrika» etmek, sinemadan çoğu zaman «sensuel» haberler vermek, hem de birtakım reklâm oyunlarına âlet olunduğunu bile bile böylesi haberler vermek, sosyete dedikodularına yer ayırmak belki de sanatla ilgilenmek anlamına geliyor onlar için. O alışılmış «altıncı sayfa», (şimdi çoğunda sekizinci sayfa oldu ya) yakıntısını yenilemiyeceğim. Hümanizmanın, insan düşüncesinin en parlak günlerini yaşadığı eski Yunan'da bile spor, tragedyadan önceydi belki. Sanat entelektüel yapısı gereği insan yaşamasına kolay kolay karışamaz. Sanat fabrikasyona gelmez. Galiba bütün sanatların yüzyılımızda en büyük sorunu, en büyük kavgası bu; insanoğlu'nun kişiliğini kurtarmağa çabalamak!

Oysa spor, sanattan daha kolay, daha yaygın bir oyun. Üstelik insanoğlu'nun bir kompleksini de karşılıyor; karşılaşma!. Birinin öbürünü yenmesi. Gene bir çeşit kişilik bulma, kişiliği kurtarma çabası. Hele işin içine ulusal duygular da katılırsa başka herhangi bir şey güç durur onun karşısında. Oysa sanatta karşılaşma, «müsabaka» yok. Bizde şiirin en yaygın olduğu, en çok sevildiği dönemler, spor'dur yaygın olmadığı ve şiirin bir karşılaşma havası yaşıdığı günlerdir. Örneğin iki saz şairi karşı karşıya gelir, birbirlerini bir kafiye üstüne yenmeye, bitirmeye, mat etmeye çabalarlar. Yahut, «zamanın şöhretlerinden» Sait, Abdülhak Hamit'in bir şiiri, yahut bir yazısı için, bir gazetede «anlayışsız» bir yazı yayımlar. Hamit İstanbul dışındadır, bulunduğu yerden İstanbul'daki gazetelere Mir Sait'i küçümseyen bir beyitlik bir telgraf gönderir;

«Mir Sait sohbette nâ ehil imiş meğer
İbn-i Kemal sanmıştım ebû cehl imiş meğer»

Yandaşlar bu karşılaşmadan hemen pay çıkarırlar elbet. Bu, insandaki o «tatmin olma» duygusunun bir başka belirtisidir. Yenileni yuhalıyacak, yenende kendi ezilmişliğini unutacaktır.

Tercüman Gazetesinin bir kaç ay önce yaptığı bir soruşturmada bunlara benzer yanıtlar vardı. Belki birçoklarınız da biliyorsunuz, soruşturmanın konusu; *«edebiyatta eskiler mi daha kuvvetli, yoksa yeniler mi?»* idi. Yine o «müsabaka» tekniği yani.

Kimbilir, demek okuyucu sanatı, şiiri de ancak böyle boks maçı, yahut futbol karşılaşması halini aldığı zaman anlıyormuş. Bu gazetecilerin bileceği birşey.

Doğrusu bu soruşturmaya katılan yazarların, sanatçıların çoğu da bir «müsabık» edası takınmaktan geri kalmıyorlar, hattâ bundan bir bakıma hoşlanıyorlardı. Örneğin adı sanatla ilgili herhangi bir yazıda geçmeyecek kadar eski ve sanatla ilgisi olmayan biri: *«Ah, nerde o Halit Ziya'lar, o Cenap'lar...»* diyor. *«Şimdikiler onların tırnağı bile olamazlar.»* Daha yeni ve ünlü bir ozanımız ise; *«Orhan Veli vasat bir şairdi, Melih Cevdet kötü bir şair, Oktay Rıfat ise kararsız. Onların kuşağı toptan apartmacı şairler»* demiş. Sonunda da; *«950 den sonra şiirde ne varsa ben yaptım»* demeye getirmiş.

Belki gazetelerimiz toptan haksız da değiller sanata verdikleri yer bakımından. Bundan çok değil beş yıl önce, sinema ve tiyatro eleştirmecisi olan kaç gazetemiz vardı. Şimdi belki de hepsinin var. Sanat bir ortam işi herşeyden önce galiba. Ama hiç değilse, sanatı böyle kötü «müsabakalar» haline getirmemeleri istenebilir şimdilik.

Böylece insanoğlu'nun en ulu zihin çabası hiç değilse, ayaktopu ile, bisiklet yarışı ile bir hizaya gelmekten korunmuş olur.

....

Bunaltı, felsefenin vardığı sonuç. Belki o kaçınılmaz sonuç. Marx'ın felsefeyi aksiyondan ayırmayan devriminden sonra soyut felsefe bir iç sıkıntısı geçirecekti elbet. Varoluşçuluğun, yüzeyde bile olsa hızlı yayılması yeni bir aşama sayılmalı dünyamızda.

Bunaltı, çağımıza çok uygun

---

lar diyebiliriz.

Büyük sanatçı (ozan) günlük olaylardan, küçük yaşantılardan büyük yaşantılara geçebilir, bu geçişi sağladığı sürece büyük sanatçı için küçük yaşantıların sözü edilemez. O, küçük yaşantıyı *«İçinde»* büyük yaşantı olarak yaşatabilen kişidir. Bir damla su ile bir deniz çalkantısını, bir tek ağaç'la bir orman oğultusunu duyurabilir bize. Örneğin bir çocuğun donuk - karanlık bakışından, acı gülümsemelerinden hakları, özgürlükleri çalınmış yığın'ların ıstırabını duyup duyurabilir, yeni yepyeni, büyük yapıtlar epitebilir (ibda edebilir). Bizde Orhan Veli, Sait Faik ikinci ve üçüncü bölümlerde belirttiğimiz nitelikte yapıtlar yaratmışlardı, daha çok yaşasalardı yaratacakları yapıtlar tüm üçüncü bölümün malı olabilecekti.

Özetlersek: Yapıtın yaşantıyı aşabilmesi için yaşantının büyük yaşantı niteliğinde olması gerekiyor diyeceğiz. Büyük yaşantı ölmezliğe ancak böylelikle kavuşur.. Ve büyük yaşantı yerini büyük yapıt'a bırakmış olur ki biz bu durumu yapıtın yaşantıyı aşması hali diye tanımlıyoruz. İşte böyle bir yapıt karşısında sanatçıyı ve onun büyük yaşantısını ikinci sıraya itiyor, bize sunduğu yapıtı baştacı yapıyoruz.. Giderek *Yapıt*'tan başka bir varlık göremez oluyoruz.

bir duygu. Belki bütün koşullar düşünülürse çağımıza en yakışan duygu. Felsefe dışında ,doğrudan doğruya yaşamadan gelen çeşitli nedenleri olabilir. Ama sonunda yine de bir düşünce macerasıdır. En azından bizim toplumumuz için somut bir örneğini vermek, bir somut karşılığını bulmak zorundayız. Yapabileceğimiz, ya bunalmak ama bunun yerli ve kaçınılmaz nedenleriyle bunalmak, bunun çok insancıl bir davranışla yok edilmesine çalışmak, belki başka bir deyimle bunaltı'yı çağdaş bir baş kaldırma hareketi haline getirmek, yahut felsefede bunalmak. Felsefede bunalsak bile, bunun çözümünün yaşamada bulunabileceğini de unutmamak.

Biz, çoğumuz, ikisini de yapamıyoruz; edebiyatça bunalıyoruz sadece, günlük, küçük yaşamada bunalıyoruz. Üstelik buna yaşamada değil, felsefede özür bulmaya çabalıyoruz. Yine çoğumuz yeterli olmadığımız için de, toplum içinde sebepsiz, karşılıksız ve sonuçsuz kalıyoruz. Böylece bunaltı ne oluyor biliyor musunuz? Dada'ca ve sorumsuz bir yadsıma. Bize kalırsa bunaltı yadsıma değildir. Belki olsa olsa, —edebiyatça karşılığı elbet— sinme'dir, boş vermedir, yahut alabildiğine kavgadır. Aslında yine çoğumuz bunaltı'mızın gerçek sebeplerini de biliyoruz. Bunlar Türkiye'de ilkin cinsel bunalma, ikincisi kişiliksizlik bunalmasıdır. Ama bunları edebiyatça söylemek, yani bir edebî, düşünsel bunaltı haline getirmek istiyoruz. Son onbeş-yirmi yıllık —daha eskiye bile gidebiliriz hattâ— şiirimizde, romanımızda, öykümüzde bu konuda yapılacak bir araştırma - inceleme çok ilginç sonuçlar verebilir. Hele ozanlarımızın şiirlerinin çoğu, bir ruhsal ve cinsel refoulment'dır.

Bize kalırsa hiç ayıp değil bu sebepleri çok kişisel olan bunaltılar. Bunların da rahatça edebiyatı yapılabilir. Üstelik yaygınlıkları sebebiyle, bir genellik, bir «mesele» niteliğini de alabilirler. Ama bunun bilincine varmak ve bunlara ille birtakım edebî sebepler aramanın gereği yok.

Bütün bunları İstanbul'da yayımlanan ve yeni gördüğümüz bir dergiyi düşünerek yazdık. Derginin adı, Bunaltı.

....

«yeni insan», İstanbul'da yeni yayımlanmaya başladı. Üçüncü sayısı Mart/1963 tarihini taşıyor. Özenli, bol resimli bir dergi. Üstünde yazılı fiyata ya mal edilir ya edilemez. Sahibi bildiğimiz bir ad, Celâl Sılay. Bir çok yazılar, şiirler, haberler var dergide. Şimdilik tutarsız —yani gayr-i mütecanis— gözüküyor. Edip Cansever'in, şiir üstüne *«kapalı»* adlı bir yazısı var. Şiirde yalınlığa çağdaş bir anlam vermenin çabası içinde, ilginç, güzel bir yazı.

Celâl Sılay'ın DOGA adlı şiirinden alınan parçalar yadırganıyor. —yadırganmak hoşuna gidiyorsa— Şöyle bir dörtlük var şiirde:

«can ten içinde
ten can içinde
can kan içinde
kan can içinde»

Celâl Sılay yeni bir panthéisme ardında ise, bunun hem gereği yok, hem yapılacak bu değil diye düşündük okuyunca.

Dergide bir de *«Yeni kuşaktan üç Şair»* diye bir yazı var. Hep söylüyoruz, yine söyliyelim; yeni kuşaktan şairlerden söz ederken daha dikkatli davranmalıyız. Övmenin yahut yermenin ölçüsüzlüğü; incelemenin isabetsizliği yeni yetişen bir ozanı şaşkınlığa düşürebilir.

Geçen ayın içinden

SOSYAL ADALET — Geçen Kurban Bayramı'nda Diyanet İşleri Başkanlığı sosyal adalet konusunda kendi payına düşeni yerine getirmeye çalıştı. Radyodan haberler, bayram gazetelerinde demeçler... Kurban kesmekten amaç, fakir insanların da et yemesini sağlamakmış. Elbette, din'in sosyal yanını araştıranlar birtakım olumlu sonuçlara varabileceklerdir. Ancak! koşulların, olanakların değiştiğini de gözönüne almak gereklidir. Yılda bir kurban kesilecek; tesadüf, kimi fakir insanların et yemesini olanaklı kılacak... Evet, sadece tesadüfe bağlı bir yardım sistemi. Sonra, yılda bir kez...

Ne olursa olsun, Diyanet İşleri'nin bu işareti birtakım düşüncelerin gelişmesine yardım edecektir. Nitekim, aynı makam, zekât sandıkları kurmayı da dikkate almış.

Din'i sosyal bir açıdan ele alıp işlersek şu herkesin ürktüğü «reform» sorunu da bir bakıma çözümlenmiş olur.

HACILAR — Onları da yılda bir kez yoklamak ister. Bu yıl pek çok hacı gönderdik. Çetin Altan'a göre bu bir «milli acı». Değerli düşünür Şefik İnan hacılar ve dövizler konusunda -yine rakamları konuşturarak- çok güzel bir yazı yayınladı. Hattâ, kimi yazarlar, Suud hazretlerinin hacılar sayesinde kaç tane kadın beslediğini bile açığa vurdu.

Her şeyden önce şu Suudi Arabistan denilen ülkede, hacıların bütün rahatlıklarını sağlıyacak turistik olanaklar var mıdır, meydana getirilmiş midir? Hacı gönderen ülkeler bu konuda birtakım koşullar ileri sürerler, hacılarını buna göre gönderir, ya da göndermezlerse Suudi Arabistan elbette gerekli tedbirlere başvurur. Sekiz-on yıl önce bir doktor, Zemzem kuyusunun çevresinin çamurlar içinde olduğunu yazmıştı; sonradan mermerle çevrilmiş.

Sonra; hacıların başına mutlaka bir işler gelir. Soyulurlar, dövülürler; bir türlü kararını bulmıyan Arap ülkelerinden geçerken ihtilâllere, hükûmet devrilmelerine rasgelir, yolda kalırlar.

Kısacası; hacılarla ilgili bir yığın sorun var. Bunları çözmeden binlerce insanı Arap çöllerine, milyonlarca lirayı da yanlarına katarak göndermek ne derece doğrudur?

Hiç değilse, ilgililer, Şefik İnan'ın 23 nisan 1963 günlü Milliyet'te çıkan yazısını masalarının camları altına serseler.

RADYODA YARIM SÖZLER — Bir zaman Çocuk Saati'nde henüz yarım yarım söyliyen çocuklara manzume okuturlardı. O değil... Pazar sabahı idi galiba.. Hızlı hızlı konuşan birisi hikâye anlatmaya başladı: «Yahu, kardeşim dedim, biz dedim... Ondan sonra Oran'a (Orhan olacak) seslendim, «Oran» dedim...»

Açıkçası, güzel ve tam konuşmayı Radyodan öğrenecek değil miyiz? Sokakta biri size «Kardeşim, ya'u» dese, ya da Burhan diyeceğine «Buran» diye seslense kızmaz mısınız? Radyoya kızmak işe yaramıyor. Çünkü, Radyonun ağzı bu çeşit konuşmaya fena halde alışık. Vazgeçiremiyorsunuz bir türlü.

HIRSIZ — POLİS OYUNU — Bayram günlerinden birinde, bir gece yarısı hırsız bir arkadaşımızın evine girmiş, dört-beş kat elbisesini, cebinden 750 lira parasını (maaşını elbette), radyosunu almış gitmiş. Bereket versin o gün giydiği elbiseyi almamış bozukluk 215 kuruşunu bağışlamış. İçimizden birisi: «Kibar adammış doğrusu, dedi, seni don gömlek, otobüs parasına muhtaç da bırakabilirdi.» Bir başkası: «Arkasını aramadın mı?» diye sordu. Soyulan arkadaşımız anlatmaya başladı: «Geçenlerde karakolda polis memurunu soymuşlar. Geçen yıl Başbakanın evine hırsız girmişti, hatırlarsınız. Bir de, emniyet müdürünün evi altındaki kolacı dükkânı soyuldu... Ben; hırsızların böyle yerleri de yoklıyabildiği bir yerde hırsızın arkasına düşmem! Ama, hırsızla karşılaşsaydım onu vururdum. Pencereden kaçarken vururdum. Sonra da on yıl hapis yatardım. Ucuz kurtuldum yine. Arkadaşları: «Öyleyse haline şükret!» dediler.

Kara kara düşündük. Düşünen, yazı yazan aydınları hiç atlamazlar da hırsızları boş bırakırlar. Garip memleket!..

İŞ GÜNLERİ! — Dünya'da bir kurban karikatürü... Üzerine de «iş günleri» diye yazmışlar. Mayıs ayında böyle kaç iş günü kurban verdik!

Bir defa arife günü dairelerde -büsbütün boşalmasın diye- birkaç memur nöbette kalır. Bayramın ertesi günü, odalar dolar boşalır; herkes birbirinin bayramını kutlar. Bayram tatillerine bunları da katarsanız kurbanın cüssesi büyür de büyür...

Tunus ve Mısır gibi Arap ülkeleri de bu gidişin ayırdına vardılar da tedbir almaya başladılar. Bizim işlerimiz ise tersine. En lâyığimiz bile oy'u, itibar'ı din'den bekliyor. Arife günü memurlara göz yummakla dindar görünmek dâvasında...

BİR KANUN — Diyanet İşleri Teşkilât Kanunu tasarısı gerici gazeteler tarafından yoğun bir kampanya ile karşılandı. En yobaz kalemler kanun aleyhine seferber edildi ve tasarı geri alındı. Kanun tasarısı Sünni-Alevi ayrılığını da körükliyen tartışmalara yol açtı.

«Din tahdit edilemez» miş... Din sınırlanamazsa, bunu yazanlar bile kendilerini güven altında göremezler. Okuma - yazma bilmiyen cahil yobazın, gazetede yazı karalıyan din sömürücüsüne bile tahammül edemiyeceği hesaplanmalıdır. Oy uğruna yapılan

bu çıkışların bizi, bir yazarın dediği gibi Ortaçağa değin geri götüreceğinden şüphe edilmesin!

Sünni-Alevî sorununa gelince... Türkiye'de 10-12 milyon arasında alevî vardır. Sünnîleri onlardan önde tutmak için bir nedenimiz yoktur. Hıristiyanı bile yurttaş sayan Türk anayasası önünde öz Türk alevîlerin yeri bellidir.

Bu kanun tasarısının karşılanışı ve geri alınışı, bizim inatla geriye doğru gitme isteğimizin korkunçluğunu gösteriyor.

AYLÂK İNSANLARIN UĞRAŞILARI — İngiltere'de bir prenses evlendi. Tanrı bahtiyar etsin. Şimdi; prenses evlendi diye neler oldu; bizim gazetelerden özetliyelim :

Kıraliçe «Kahvaltı» niteliğinde bir yemek vermiş. Bu, asıl şölen değilmiş. Ne var ki bu «sade» yemekte neler yenip neler içildiğini saymakla bitiremediler. Dağlar ve ırmaklar gibi... İngiltere köklü bir demokrasinin yurdudur. Bu yapılan israf değil mi ve hükûmet ile halk buna nasıl katlandı? Bize ne? Ancak, demokrasi dendi mi başımızı o yana çeviririz de... Kıraliçe, Avrupa'nın kıyısından bucağından sökülüp gelen «aristokrasi»ye bağlı kimseleri bir de pikniğe çağırmış. Zavallı «aristokratlar» ne sürprizlerle karşılaşmamışlar?. Önce, hepsi otomobile ve atlı arabaya alışık oldukları halde bir otobüse bindirilmemişler mi? Kimbilir nasıl çocuklar gibi ellerini çırpmışlardır. Sonra efendim, basit bir hana inilmiş ve... hayır, altın ve gümüş kaplarda değil, bakır ve çinko kaplarda yemek yenilmiş. «Aristokratlar» için ne sürpriz, ne eğlence, değil mi?

İnsanlarla alay mı ediliyor? Dünyada açlık var, nüfus patlaması var diye bilim adamları kıyameti koparıyor. Aç insanlar için en büyük sürpriz, en büyük sevinç alüminyom kaplarda karın doyuracak basit yemekler yemektir. Gel gelelim, Avrupa'nın kokmuş aristokrasisi, lüks arabalardan, altınlı kaplardan usanıyor da otobüse binince, çinko kapta yemek yiyince bundan tad alıyor! Buna dejenerasyon denmez de ne denir?

Ama, prensesin eşiyle birlikte geçeceği yollarda geceden uyku tulumlarıyla serilenler halk değil mi? Halkın böylesine de kokmuş aristokrasi gerekiyor. Tanrı birbirinden ayırmasın hemen.

Sonra bizim gazetelerimiz ve aristokrasi haberleriyle geçinen salon dergilerimiz!

Hadi canım! İnsanlar milyonca yıldan beri bir arpa boyu ilerliyememişler! Sadece, büyük kalabalıklar adına acı çeken, işkence çeken düşünürler çıkmış!. «Eşref-i mahlûkât» ya da «ahsen-i takvim» dedikleri belki de bu bir avuç insandır!

DEVRİM DİYANET SİTESİ — Mübarek cuma günü temeli açıldı. Diyanet Sitesi'ni anladık; «Devrim» ne demek oluyor? Bizde «din» denildi mi geririciler ön sıraya çıkar «Devrim Diyanet Sitesi»nin bir Ezher değil de bir yenileniş sitesi olmasını diliyelim.

Bakın bir gazete ne diyor ama : «Bu site için 100.000 lira verdiğine göre siteye Menderes'in adı verilmeliymiş!» Sonra, bez bağlamak için özel bir parmaklık da yapılmalı!.

Eğer bu site bir Ezher olacaksa gerçekten verilecek ad için hiçbir itirazımız olmıyacaktır. Köy enstitülerini kapayıp olumlu bilim'e karşı okullar açanların adları unutulmamalıdır!

ALATURKA KURNAZLIKLAR — 12 Mayıs anneler günü dolayısıyle yer yer yılın anneleri seçildi. Bu arada, bir günlük gazetede çok safça bir kurnazlık göze çarptı; gazete anneler günü için üç aday ortaya koyuyordu : Bayan Gürsel, Bayan İnönü, Bayan Menderes (biz alfabe sırasına göre yazdık). Gazetenin niteliği gereği, oyları Bayan Menderes'in toplıyacağı önceden belliydi. Bu alaturka kurnazlıkta biraz daha zeki davranılsaydı adaylar çoğaltılır, yine de Bayan Menderes kazanabilirdi. İşin doğrusu; bu üç anneden üçü de kendilerine saygı duyulacak kimselerdir. Neden böyle bir oyuna malzeme yapılmalı?

Aşağıda anlatacağımız yukarıdaki gibi safça değildir. Alabildiğine maksatlı bir «suikast» havası taşıyor: Türk Kültür Derneği Ankara şubesinde, devrimci olmadığı bilinen iki kişi, Derneğin Halkevi olmasını önlemek için çabuk davranıp «Halkevi Derneği» adı ile bir dernek kurmuşlar. Şimdi bir gazete ilân ediyor : böylece Türk Kültür Dernekleri Halkevi adını alamaz!. Alır ya da alamaz; Türk Kültür Derneği kurulurken temeline karışan harç değişikti. Sonra devrimcilerin eline geçti; arkasından Ankara şubesini muhafazacılar ele geçirdiler. Şimdi bu muhafazacılar Halkevlerinin kuruluşuna engel olmak istiyorlar. Bir çeşit sabotaj... Ama, ne var ki, Halkevlerinin görevini yapacak ortamı bulabilecek olanlar ad için de bir çare bulurlar.

ÇELENKLİ AŞIK — Ankara'da bir gece yarısı, bilmem hangi partinin bilmem ne başkanı alaturka şarkı okuyan bir bayana çiçek vermek istemiş, o saatte bulamamış. Bunun üzerine Atatürk anıtından bir çelenk «kaldırarak» şarkıcıya göndermiş!

Saygısızlık tarihinde böylesi var mıdır, bilmiyoruz. Yoksa bunu yazsınlar. Alaturka şarkıcıya çiçek göndermek istiyen bunu Atatürk'ün anıtından değil, kendi partisinin vazosundan almalı ki anlamı olsun!.

BAHTSIZLIK — Millî Eğitim Bakanı : «Ben bahtsız bir bakanım!» demiş. Yaptıkları ve söyledikleriyle bir gerici partinin en sağ kanadını sevindiren, onların dediğinden çıkmıyan bir bakan için, 27 Mayıs devriminden sonra Millî Eğitim Bakanlığı'na oturmak bahtsızlıkların en büyüğüdür. Ama, bu bahtsızlık kime ait? Bakana mı, yoksa yurda mı, öğretmenlere mi, yoksa onu getiren partiye mi? Varın, düşünün!..

DİNMİYEN KİN — Gazetenin biri Yassıada'nın vakârlı Yüksek Adalet Divanı Başkanı için masallar uyduradursun; bir başka eski devir kalıntısı gazete de Başsavcının ağabeyisinden kardeşi aleyhine bilgi toplamakla uğraşıyor.

İnsan gazeteleri karıştırmaktan tiksiniyor. 27 Mayıs'a düşman isen Tedbirler Kanunu'nu çiğner, girersin içeri. Ama, kardeşi kardeşe düşürerek 27 Mayıs'ı vurmak yukarıda andığımız alaturka kurnazlıklardan biridir.

Bizansın son günleri. Ya da Türkiye'de ihtilâl sonrası yılları...

Sanat-Sanat-çılar

24. Devlet Resim ve Heykel Sergisi

On üç, on dört yaşlarımdan beri Devlet Resim ve Heykel Sergilerini uzaktan uzağa izlerim. Gördüğüm ilk Devlet Resim ve Heykel Sergisi, 1952 yılına rastlayan 12. sergidir. İkincisi, 1961 yılında açılan 22. Sergi; üçüncüsü, düzenlenmesi ve yönetimiyle görevlendirildiğim 24. Sergi oldu.

Devlet Resim ve Heykel Sergi·si'nin sürekli bir gelişme içinde olduğunu söyliyebilir miyim? Eskı sergilere alınmış, ödüller kazanmış eserlerden bulabildiklerimi inceledim. Devlet Resim ve Heykel Sergisinde seviye yükselmektedir. Nasıl ki sanatımız 24 yıl önceki sanat değilse, son Devlet Resim ve Heykel Sergileri de ilk sergilerin çok ilerisindedir. Yirmi dört yıl önce Türkiye'de yılda kaç sergi açılırdı, bu sergilerin kaçı şahsî sergiydi? O yıllarda şahsî sergi yapmak olağanüstü bir iş sayılırdı. Ne demek şahsî sergi açmak, ressamlar verirlerdi bir sergilik tabloyu Devlet Sergisine, olur, biterdi.

Bugün belli başlı büyük kentlerimiz dışında bile sergiler açılıyor. Uluslararası sanat gösterilerine katılıyoruz, bu sergilerde sanatçılarımızın başarılarına tanık oluyoruz. Devlet Resim ve Heykel Sergisi bu önemli gelişmede kuvvetli bir etken olmuştur. Bugüne kadar bu serginin yönetimi, jürilerin tutumu üzerine, haklı haksız, yazılı, ya da kulaktan kulağa çok söylenmiş, özellikle artık Devlet Resim ve Hey-

Kent Oyuncuları 1962 - 1963 döneminde İstanbul'da başarıyla oynadıkları üç oyuna: «Sandalyalar - Ders», «Mary Mary», «Martı» ya bir de Necati Cumalı'nın «Derya Gülü» eserini ekliyerek bir aylığına Ankara'ya geliyorlar. Oyunlar, 4 - 27 Haziran arasında Küçük Tiyatro'da verilecektir. Yukarıdaki resimde, Anton Çehov'dan Behçet Necatigil'in dilimize çevirdiği «Martı» da Yıldız Kenter ile Müşfik Kenter görülmektedir

Doğru Olmıyan Bir Yansıtma

Dost dergisinin geçen sayısında Alman eleştiricisi W. Haftmann'ın Ankara'lı sanatçılarla yaptığı oturum üzerinde Cemil Eren'in bir yazısı yayınlanmıştı.

Yazıdaki bazı yanlış yorumlar, değiştirmeler aynı toplantıda bulunanların dikkatinden kaçmamıştır. Bu durumun yazanın dil bilmeyişinden ya da konuşulanları Sevgi Nutku'nun çevirdiği gibi yansıtmadığından ileri geldiği anlaşılmaktadır.

Örneğin W. Haftmann'ın, kendisine gösterdiğim üç resim üzerindeki görüşleri, hiçte o yazıda belirtildiği gibi değildir. Haftmann, malzeme olarak demirle boyayı birlikte kullandığım çalışmama «demirin burada işi ne?» gibi bir hafiflikle takılmamış tersine bu resmi şaşırtıcı, yeni bir görüş, bir kolaj olarak yorumlamıştır.

Diğer sanatçıların resimleriyle ilgili konuşmalar üzerindeki yanlışlıkları yansıtmayı gereksiz buluyor, ayrıca Cemil Eren'in bu tutumunu, yersiz bulduğumu da belirtmek istiyorum.

Fahir AKSOY

kel Sergisine «Soylu» sanatçıların katılmak istemedikleri ve katılmadıkları ileri sürülmüştür. Oysa, jüriler ne kadar titiz davranırlarsa davransınlar, Devlet Resim ve Heykel Sergisine eseri kabul edilen sanatçı sayısı yıldan yıla artmaktadır. Sanatçı sayısı artmakla, eser sayısı azalmaktadır. Sergi katologlarının incelenmesi görüşümüzü yanıtlar. Örneğin 1940 yılında açılan 2. Serginin kataloğuna bakalım: Sergiye katılan ressam sayısı 50, heykeltraş sayısı 5; seçilen resim sayısı 360, heykel sayısı 16. Ortalama alınırsa ressam başına 7, heykelci başına 3 eser düşer. 24. Sergiye 144 ressamdan 278 resim, 15 heykeltraştan 27 heykel alınmıştır. Sergiye katılmak isteği ile eser gönderen sanatçı sayısı 200 ü bulmaktadır. Demek ki 1940 yılından bu yana sanatçı sayısı üç kat artmış fakat sanatçı başına sergiye kabul edilen eser sayısı üç-dört kat eksilmiştir. Şu halde, Devlet Sergilerine sanatçılarımızın artık ilgi göstermediklerini söylemek uluorta bir yargı olmaktan ya da sanat dünyamızı kendinden ibaret görmekten öteye geçmemektedir.

Aksine, Devlet Resim ve Heykel Sergisi, resim ve heykel bölümleri dışına taşmağa istidatlıdır. Sergiye seramikçiler de katılmak istemektedir. 24. Sergide çeşitli gravürlerin ayrı bir bölüm meydana getirdiği görülmüştür. Bu durum, sergi yönetmeliğinde değişiklik yapılmasını gerektirmekte ve yönetmeliğe, bütün sanat kollarında çalışan sanatçılarımızı özendirecek maddeler eklenmesini düşündürmektedir.

NEDİM GÜNSÜR'ÜN DÜNYASI

Bu yıl bütün üyeleri elli ya da yukarı yaşlarda olan Jüri, genç sanatçılar üzerinde oylarını birleştirdi. Resimde Birincilik Nedim Günsür'e, İkincilik Dinçer Erimez'e; Heykelde Birincilik, Akademide öğrenci olan Alım Karamürsel'e, İkincilik Sadi Öziş'e verildi.

Jüri kararları her zaman tartışma konusu olabilir. Fakat şunu belirtmeği gerekli görüyorum: Jüri bu sonuçlara, on altı saat süren bir çalışma ile, adım adım ilerliyerek varmış, kanılarını içtenlikle belirtmiştir.

Yıllardır yüzünü görmediğim Nedim Günsür için ben bu sonucu bekliyordum. Onun ısrarlı, sessiz, sabırlı çalışması karşılıksız kalmamıştır, diye düşünüyorum şimdi.

Bildim bileli Nedim bir ipekböceği hayatı yaşıyor. Kozasını örüyor. Ağır, gösterişsiz, sessiz, emin. Nedim'in ipekböceği hayatı yaşaması, eserini bütün moda akımların dışında tutuyor. Böylece Nedim kendini de, seyirciyi de aldatmıyor. Saf ve katıksız olarak kalıyor. Bir sanatçının kendini eserine koyabilmesi mutluluk, eserinin kendine benzemesi bir erdem. Nedim tabiat aşığıdır. Otları, böcekleri, gökyüzünü, çiçek açmış ağaçları sever o... Duru gökyüzlerini benekliyen uçurtmalar, sükûn içindeki kırlarda çiçeklenivermiş ağaçların arasında koşuşan çocuklar, Kuşdili çayırına ipini germiş cambaz, damlarda hırlaşan kediler, pencereden bakan bir kadın, kısacası bütün bir Kadıköy, daha doğrusu, Kadıköy'lü Nedim'in Kadıköy'de görmekten hoşlandığı şeyler, arayıp bulduğu motifler. Akademi'de öğrenciyken neyse, sonraları da o kaldı Nedim. Paris'te kroki defterini koltuğuna sıkıştırıp Bois de Vincennes'deki hayvanat bahçesine gidişi tebessümlerle anlatılır.

Nedim, yalnız Zonguldak'ta, öğretmen olarak çalıştığı yıllarda acılaşır, buruklaşır; kömür ocaklarını tanımıştır çünkü.

«Yüz karası değil kömür karası,
Böyle kazanılır ekmek parası»

Böyle kazanılmış ekmeği bölen eğri büğrü parmaklar, kömür karasının ıslaklığında parıldayan gözakları... Siyah - beyaz zevkini, ustalığını Nedim Zonguldak döneminde kömürün, kömür insanlarının hizmetine verir. Nedim'in sanatındaki bu acı yön ikide bir su yüzüne çıkar. Mutluluk özlemini yansıtan kompozisyonlarının yanısıra, şuuraltı yerleşmiş korkuyu, endişeyi sezdiren resimler; insan etinin didik didik edildiği bir savaş alanı, başlarına konmuş kuzgunları tevekkülle taşıyan insanlar...

Nedim'in resimleri, önlerinden geçenleri durdurmak için gürültü koparmıyorlar. Altına göze çarpar bir yafta konmamış olsa, ziyaretçiler 24. Serginin Birinci ödülüne değer görülen esere takılmadan gelip geçebilirler. Ama bir defa kendisine ilgilenenler için «Gökyüzü» bitmeyen, usandırmıyan mutluluk şarkısını söylemeğe koyulur. Sıcacık kırmızılara boyanmış damların üzerinde, soğuk sıcak tonların çok güzel bir düzenini veren, telefon telleri, uçurtmaların ipleri, antenler, balkonların parmaklıkları, narin bacalarla hendesî bir düzene sokulmuş gökyüzünde mutluluğun bayrağı uçurtmaların sarı, kırmızı, mavi vurguları... Aşağıdan, daracık sokaklardan yükselen yaşama uğultusunun gökyüzüne yayılır.

Gelecek sayıda öbür genç sanatçıları anlatacağım.

ESİRKUŞ'UN SERGİSİ

Mayıs ayı içinde Ankara Güzel Sanatlar Galerisinde, Tokat lisesi resim öğretmeni Mustafa Esirkuş'un, daha önce İstanbul'da Türk-Alman Kültür Derneği galerisinde sergilenen eserlerini gördük.

Güneydoğu Anadolu illerinden birinde uzun yıllar yaşamış olduğumdan, Mustafa Esirkuş'un Tokat dolaylarında geçirdiği on yılın ne demek olduğunu tâ içimden kavrıyor, anlıyorum. Ne zaman Mustafa'yı hatırlasam, kafese kapatılmış bir kuş gelir gözlerimin önüne, Esirkuş adıyla Mustafa'nın hayatı arasında bir bağıntı kurarım.

Eyüp'lü Mustafa, 1948 yılındaydı sanırım. Güzel Sanatlar Akademisinden diploma aldı, askerlik görevini yaptı ve İstanbul'dan çıkıp gitti. Gidiş o gidiş. Mustafa Orta Anadolu kasabalarında, Turhal'da Yıldızeli'de, Tokat'da eriyip gitmemek için çok direndi, resimden bir gün bile caymadı; oralardan gönderdiği eserlerle, İstanbul'da kalan arkadaşları, adına sergiler düzenlediler, grup sergilerine, Devlet Resim ve Heykel Sergilerine katılmasını sağladılar.

Esirkuş'un sanatı, eserlerinin değeri üzerine yargılarda bulunmak bana güç gelir... Onun öğrenim yıllarında edindiği bilgiyi, aldığı zevk eğitimini, zerresini kaybetmeden, Anadolu'nun göbeğinde geçirilen bir on yıldan sonra, kutsal bir emanet gibi bize getirmiş olmasını olağanüstü buluyorum. Kaldı ki Mustafa bu geçen zaman içinde sanatını daha da olgunlaştırmayı bilmiştir. Şekilbozma ile nakışlaştırma arasında değişen biçim anlayışını yüksek renk zevkiyle birleştiriyor. Bundan sonra Mustafa'nın, biçimlerde parçalamaya daha az yer vermesi, daha az sayıda renkle yetinmesi beklenebilir. Son resimlerinde bu eğilim seziliyor.

Mustafa'nın heykeltraş yönünü anlamak zor. Sergisindeki iki ağaç heykel, heykel alanındaki suszuluğumuzu unutturuyor, acaba Mustafa gücünü hep heykele mi verse diye düşündürüyor. Ama biliyorum ki Onun asıl kişiliği resimdedir. Bu kişiliğin gelişip serpilmesi Esirkuş'un Tokat dolaylarından çıkabilmesine bağlı görünüyor.

Turan EROL

GAZETECİLİK DİL ÖDÜLÜ SONUÇLARI AÇIKLANDI

Türk Dil Kurumu 1962 Yılı Gazetecilik Dil Ödülü Sonuçları, Seçiciler Kurulu'nun 27.Nisan.1963 günü yaptığı toplantı sonunda belli olmuştur.

1.Ekim.1962 — 31.Aralık.1962 dönemi için verilen ödüle kendilerinin adaylıklarını koyan yazı işleri sorumlu yönetmenleri ile teknik sekreterler ve haber yazarlarından başka Türk Dil Kurumu Tanıtma Kolu'nca da Anadolu basınından Çorum'da yayımlanan *Yeni Adım*, Trabzon'da yayımlanan *Hakimiyet*, Eskişehir'de yayımlanan *Sakarya*, Konya'da yayımlanan *Sabah*, Antakya'da yayımlanan *Sabah*, Karacabey'de yayımlanan *Meltem*, Kilis'te yayımlanan *Kent* gazetelerinin; Ankara - İstanbul - İzmir Basınından da Cumhuriyet, Demokrat İzmir, Dünya, Milliyet, Sabah Postası (İzmir), Ulus, Vatan, Ekspres (Ankara)nın adaylıkları konmuştur.

Seçiciler Kurulu yaptığı incelemeler sonunda oybirliği ile şu kararlara varmıştır:

ANADOLU BASININDA:

HABER DİLİNDE :

BİRİNCİ: Çorum'da yayımlanan YENİ ADIM gazetesi yazı işleri sorumlu yönetmeni ORHAN ÇÖPLÜ. (Tl. 1.000,— sı)

HABER BAŞLIKLARINDA :

BİRİNCİ: Trabzon'da yayımlanan HAKİMİYET gazetesi yazı işleri sorumlu yönetmeni AHMET AYDINOĞLU, (Tl. 1.000,— sı)

İKİNCİ: Eskişehir'de yayımlanan SAKARYA gazetesi yazı işleri sorumlu yönetmeni İNAL CEM AŞKUN (Kurum yayınları)

ÜÇÜNCÜ: Adapazarı'nda yayımlanan YENİ SAKARYA gazetesi yazı işleri sorumlu yönetmeni NUSRET ÖZGEN, (Kurum yayınları)

ANKARA - İSTANBUL - İZMİR BASININDA :

HABER BAŞLIKLARINDA :

BİRİNCİ: Dünya Gazetesi Yazı İşleri Sorumlu Yönetmeni SAMİ KARAÖREN, (Tl. 1.500,— sı)

İKİNCİ: Dünya Gazetesi Yazı İşleri Sorumlu Yönetmeni HİKMET ÇAĞLAYAN, (Kurum yayınları)

ÜÇÜNCÜ: Dünya Gazetesi teknik Sekreteri TEKİN GÜZELBEYOĞLU, (Kurum yayınları)

Seçici Kurulu, Tanıtma Kolu'nca adaylıkları konulan Ankara - İstanbul - İzmir basınından seçilmiş gazetelerdeki haber ve haber başlıklarının kimlerce yazılıp yapıldığının saptanmasındaki güçlüğü gözönünde tutarak kesin bir değerlendirme yapılmasının doğru olamıyacağı sonucuna varmış, bu gerekçeyle haberleri yazanlarla, başlıkları yapanları belli olmıyan gazeteler arasında kesin bir değerlendirmeye gitmemiştir.

Ancak, gerek başlıklarda, gerekse haberlerinde sürekli dil çabası ve gittikçe arılaşma görülen gazetelere Türk Dil Kurumunca teşekkür edilmesi uygun görülmüştür. Bu gazeteler, adlarının alfabe sırasına göre şunlardır:

Cumhuriyet, Demkorat İzmir, Ekspres (Ankara), Dünya, Milliyet, Sabah Postası (İzmir), Ulus, Vatan, Sabah (Konya), Sabah (Antakya), Karacabey Meltem, Kent (Kilis).

Ödül sonuçları ilgililere telle bildirilmiştir. Ödüller 1.Mayıs.1963 Cuma günü yapılacak olan ATAÇ ANMA GÜNÜ'nde özel törenle verilecektir.

MAYIS ŞENLİĞİ

Mayıs ayı bu yıl Ankara ve İstanbul'da, günlük güneşlik bir sergi, tiyatro, sanat toplantıları ayı oluverdi.

İSTANBUL ÖZEL TİYATROLARI Birbiri peşine Ankara'ya gelmeye başladılar. Ankara'da konuşulan konuların en önemlilerinden biri de tiyatro son günlerde.

ALTI YAŞINI DOLDURAN res-

sam Bedri Baykam'ın resim sergisi, 10 Mayıs 1963 Cuma günü Sanat Sevenler Kulübünde bir kokteylle açıldı. Ressamın resimlerine koyduğu adlar, çocuk dünyasının bütün şenliğini belirtiyordu. Örneğin: Dünya dönüyor, Sıfır buçuk, Hooo, Orman, Balık, Tatata, Hücum, Kit Taylor, Cehennem, Ööö, Kömür toplayan çingene, Telefon eden polis, Atlılar, Avcılar, Kız kaçıranlar, Komiklikler, Kürek çeken harfler... v.s..

BAKIRKÖY ÖZEL KÜLTÜR KOLEJİ Öğrencileri, öğretmenleri, ressam Nevin Çokay'ın yöneticiliğiyle yaptıkları resimlerini 9-15 Mayıs 1963'de Taksim Meydanı, İnönü Gezisi girişinde, 20-28 Mayıs 1963 de de Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü Galerisi'nde sergilediler.

TELEVİZYON VE GÖSTERİ — Kültür Koleji öğrencilerinin bu yılı sıkı çalışarak başarılı geçirdiklerini gösteriyordu. 9 Mayıs 1963 Perşembe günü İ.T.Ü. televizyon da gösteri; 19 Mayıs 1963 Pazar günü Beyoğlu Yeni Tiyatro da Gösteri (Müsamere)..

TÜTÜNLER ISLAK, şiir kitabıyla Turgut Uyar Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı. Yeditepe Şiir Armağanı Seçiciler Kurulu, 1962 yılının en beğenilen şiir kitabını seçmek üzere 16 Mayıs günü toplandı. Bu toplantıya gelen üyeler, tüzüğün 8. ci maddesi gereğince, en beğendikleri üç kitabı yazılı olarak bildirdiler: Tahir Alangu, (M. C. Anday'ın, Kolları Bağlı Odysseus'u, S.K. Aksal'ın El'nle'si, Ülkü Tamer'in Ezra ile Gary'si); Asım Bezirci, (Turgut

y a ş a m a k

S. AVNİ ÖLEZ

Elinde yaşamak örüyordu kadın. Kocası savaşların en büyüğündeydi, yaşamaktaydı. Kocasına yaşamak örüyordu. Elinde duvar renkli bir yün vardı. Elinde sarmaşık renkli bir yün daha vardı. İkisini de örüyor, örüyordu. Gözlerini ak eden günışığının altına çöreklenmişti. Sırtında aba vardı, şal vardı. Ayaklarında kalıncacık yün çoraplar vardı. Tümü toprak renkliyd'ler ve üzerlerinde çiçekler vardı. Kadın çiçeklerin saplarını tutmuş koparmış, yapraklarını da rasgele sarıya, yeşile, karaya boyamıştı. Günışığında ortalık ak esiyordu. Dışarıda kar olduğunu görüyordu kadın. Dışarıda kar olduğunu gördükçe daha hızlı yaşamak örüyordu. Duvar renkli yün büyüyor büyüyordu. Sarmaşık renkli yün de döne-kıvrıla, onun üzerine dolanıyor, dolanıyordu. Daracık bir odanın içindeydiler. Daracık bir odada duvar renkli yün daha çok büyüyemezdi ve sarmaşık renkli yünü onun üzerine daha çok dolayamazdı kadın. Pencere camlarındaki ak, duvarın soğuğunu içeri taşıyordu. Az önce daha hızlı yaşamak örüyordu kadın ve şimdi işte elleri durmuştu. Çöreklendiği yerde sıkıca büzülüp, uyuklarcası bir düşe daldı.

Kocası savaşların en büğüyündeydi, yaşamaktaydı. Dışarının soğuğuna çıkalı bir yirmi gün geçmişti. Kadın, dayanmakla dayanmamaklığın orta yerinde, yakarıyordu. Odanın giderek ısınmışlığında elleri büyüdü. Düşünceleri yayılıp geniş'ed'ler. Kocasına yaşamak örüyordu yeniden. Sıcakta daha hızlı, daha hızlı örüyordu. Sonra gülümsedi ve düşünü olduğu yerde bırakıp, uyudu. Kadının uyumakla düş görmek arasındaydı tüm dünyası zaten. Dünyasının birinci ucunda öylece kaldı.

Daracık odanın köşegenlerinden biri üzerine bağdaş kurup oturmuş oğlan, ocağa çalı-çırpı yığmıştı. Ocaktan is karışık alevler çıkıyordu. Gözlerinde bir duvar rengi, ve bir toprak rengi, birlikte oynaşıp durmaktaydılar. Anasının yüz çizgilerindeki yumuşayışa önce bir anlam yakıştırmayı denedi. Başaramadı. Omuzlarını silkip, bağdaş kurduğu köşegene daha bir içtenlikle yayıldı. Yirmi gün oluyordu ki, ağızlarını hiç açmamıştılar anasıyle. Ekmekçi de hiç uğramaz olmuştu evlerine ya. Oğlan bu ağız açmayışa da bir anlam yakıştırmayı denedi. Onu da başaramadı. Yine omuzlarını silkip, yayıldığı köşegene daha bir içtenlikle sarıldı. Gözlerinde acı bir ağlamak vardı. Tüm dünyasının gözlerinde olduğu belliydi oğlanın. Olduğu yerde uyudu.

Dışarının soğuğu, kilometrelerce ötedeki bir demiryolu işçisini daha az ilgilendiriyor değildi. Buz tutmuş rayları eliyle her yoklayışında daha bir üşüdüğünü duyuyordu adam. Yirmi gündür ağzına sıcak yemek koymamıştı. Kendi yöresinde iş bulamadığı günlerden biri, demiryolu işçiliğinin iyi para getird'ğini söylemişlerdi. İyisini ya da kötüsünü düşünmüyordu hiç. İş olsundu. Kilometrelerce ötesinin salık verilişini de yine önemsememişti. Kırk günlüğüne de olsa bir işi vardı artık ve işte ilk yirmi günün sonuydu. Dışarının soğuğu gitgide artıyordu. Bir yirmi gün dişini sıkmalıydı daha. Önündeki raylar buz tutmuştular. Demiryolu boyluboyunca bir yandan öte yana uzayıp gidiyordu. İki yanda da kar yığınları sıralıydı. Çevre tüm topraktı, kumdu, taşdı. Tümü alabildiğine kar altındaydılar. Adam, en büyük savaşın içinde olmanın gerçeklerine tutkun açıkyüreklil'ğiyle kendine özgü bir yaşamak bu'du çevrede. Yalnız değildi. Sağında - solunda rayların buz tutmuşluğuna eğilip doğrulan, tüm güçlerini bu dışarının soğuğunda ekmek kazanmaya yöneltmiş, kişiler vardı.

Adam ellerini hohladı. Gerçekte, kendine özgü sandığı çevrede yapayalnız olduğunu düşündü. Yığın içinde bir o, bir özge kişi, bir özge kişi daha... Tümü bir

---

Uyar'ın Tütünler Islak'ı, A. Kadir'in Dört Pencere'si, Attilâ İlhan'ın Belâ Ç.çeği); Hüsamettin Bozok, (M. C. Anday'ın Kolları Bağlı Odysseus'u, S.K. Aksal'ın Elinle'si, Ercüment Behzat Lav'ın Mau Mau'su); Edip Cansever (Tugut Uyar'ın Tütünler Islak'ı, M.C. Anday'ın Kolları Bağlı Odysseus'u, Ülkü Tamer'in Ezra ile Gary'si); Memet Fuat (M.C. Anday'ın Kolları Bağlı Odysseus'u, S. K. Aksal'ın Elinle'si, Turgut Uyar'ın Tütünler Islak'ı); Fethi Naci (Turgut Uyar'ın Tütünler Islak'ı, Melih Cevdet Anday'ın Kolları Bağlı Odysseus'u, S. K. Aksal'ın Elinle'si); Behçet Necatigil (Turgut Uyar'ın Tütünler Islak'ı, M. C. Anday'ın Kolları Bağlı Odysseus'u, Att.lâ İlhan'ın Belâ Çiçeği)

Tüzüğün 9. cu maddesine göre, yapılan açık oylamada şu sonuçlar alındı :

a) Tahir Alangu : Kolları Bağlı Odysseus

b) Asım Bezirci: Tütünler Islak

yığındı ya, oysa yığının içinde hep ayrı birer kişiydiler. Adam, yanıbaşında eğrilip doğrulan kar muşambalı, ayakları çizmeli ve yüzü esintiyle kızarmış kişinin yine sandığınca yanıbaşında olamıyacağını anlayıverdi. İçini bir karamsarlık bürüdü. Rayların geliş yönüne gözlerini dikti, kaldı. Rayların gidiş yönünde karısı vardı. En açıkyürekliliğiyle karısını düşündü. Şimdi daracık odalarında yün örüyor olmalıydı. Belki de uyuyor olmalıydılar oğluyla birlikte. Gözlerini bir sıcak tuttu adamın. Utanmasa ağlamıyacaktı. Yirmi gündür ekmekçinin evlerine uğramadığından utandı. Biliyordu uğramıyacağını. Ekmekçiye para bırakmamıştı ki, uğrasındı. Karısı uyuyor olmalıydı şimdi ve açlığını duymuyor olmalıydı. Oğlu da öyle. Oysa daha bir yirmi günleri vardı önlerinde. Uyunmazdı. Kim olsa uyuyamazdı daha bir yirmi gün. Adam hırsla elinden demir makasını bıraktı. Rayların buz tutmuşluğu boyunca koştu, koştu. Demiryolu üzerinde üçboyutlu ışımanın görüntü alacası oynaşıyordu. Üçboyutun kapsayışında bir aklık, alışılmamış sıcaklığı adamın gözlerinden çekip almayı tasarlıyordu.

«Para» dedi adam, kulübenin kapısında durup seslendi, «para»... Sesini yüksek tutmuştu ilkin, oysa giderek düşürüyordu... Kulübede kimse olmadığını bir o biliyordu şimdi. Elindeki tomarı hırsla ceplerine dağıtıp, yürüdü. «Para» diyordu, «para kırk günde verilirmiş...» Delicesine güldü. Kulübedeki şimdi kırk günde versindi hadi. Yattığı yerde verebilirse, versindi. Delicesine koştu. İçini bir pişmanlık kaplıyordu. O böyle olsunistememişti, hiç istememişti. Üç boyutun sıcaklığı adamı yeniden sarıyordu. O para istemişti. Evlerine yirmi gündür ekmekçi uğramıyordu, artık uğrasındı. Kulübedeki «olmaz» demişti, «biz öyle emir aldık, kırk gün dolmadan veremeyiz. Sonra hiçbiriniz burada çalışmaz, kaçar gidersiniz...» Adam vurmuştu kulübedekine. Kaskatı kesilmiş yumruklariyle vurmuştu. Şimdi işte para tomarı ceplerindeydi. Oysa o böyle olsun istememişti, hiç istememişti. Pişmanlığı büyüyordu. Delicesine koşmayı bıraktı, durdu. Gözlerini tutan sıcakla, rayların döşemesine çöktü. Ağlamaktan katılıyor, kaskatı kesilmiş yumruklariyle rayları dövüyordu. Sonra yorgunluktan olduğu yere yığıldı, kaldı. Yaşamak, kar muşambalı bir gölge gibi uzanıyordu demiryolunda. Kilometrelerce ötede kadın, dünyasının birinci ucunda yaşamak örüyordu. Daracık odanın orta yerine yakın köşegenine daha bir içtenlikle sarılmış oğlan, tüm dünyasını gözlerinde götürüyordu, belliydi.

Rayların geliş yönünden bir karaltı koptu. Büyüdü, büyüdü, gelip yolun kar muşambalı gölgesi üzerinden hızla geçti. Yaşamak kendince bir türkü tutturmuştu. Karaltının ve gölgenin çığlıkları önce birbirlerine ve daha sonra, ak bir büyüteçle ışık-ışık yansıyan güne karıştılar. Altıotuzbeş katarı ışıyan güne bir yığın yaşamak daha getiriyordu.

c) Hüsamettin Bozok: Kolları Bağlı Odysseus

d) Edip Cansever: Tütünler Islak

e) Memet Fuat: Kolları Bağlı Odysseus

f) Fethi Naci: Tütünler Islak

g) Behçet Necatigil: Tütünler Islak.

Oylama sonucu Turgut Uyar'ın Tütünler Islak adlı kitabı 1962 Yeditepe Şiir Armağanını kazanmış oldu.

METİN ELOĞLU, 18 Mayıs 1963 Cumartesi günü Bursa Halkevinde, bir resim ve şiir sergisi açmıştır.

GÜNEY ŞİİRLERİ GECESİ, Mersin Ata Fikir Derneği'nin 13 Mayıs 1963 Pazartesi akşamı düzenlediği toplantının adıydı. Toplantıda Çevrenin sanata gösterdiği ilgisizlikten yakınılmış, Şiirler okunmuş, nükteler, tartışmalar içinde geç saatlere dek oturulmuştur.

Dünden - Bugünden

istanbul

Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Kamyonlar kavun taşır ve ben
Boyuna onu düşünürdüm,
Niksar'da evimizdeyken
Küçük bir serçe kadar hürdüm.

Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Sonra âlem değişiverdi
Ayrı su, ayrı hava, ayrı toprak.
Mevsimler ne çabuk geçiverdi
Unutmak, unutmak, unutmak.

Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Anladım bu şehir başkadır
Herkes beni aldattı gitti,
Yine kamyonlar kavun taşır

Fakat içimde şarkı bitti.

tokad'a doğru

Çamlıbelden Tokad'a doğru
Tozlu yolların aktığı ırmak!
Ben seni çoktan unuttum;
Sen de unuttun mu, dön geri bak.

Atların kuyruğu düğümlü,
Bir yandan yağmur yağar, ıslak;
Bir yandan hamutlar şak şak eder;
Bir yandan tekerlekler döner, dön geri bak.

Orda, derenin içinde
İki üç akçakavak.
Tekerlekler döner, başım döner,
Kavaklar yeşeriyor, dön geri bak.

Orda derenin içinde
İki üç çırılçıplak
Alçacık damı düşündükçe
Gözlerim yaşarıyor, dön geri bak.

Irmaklar gibi uzaklaşır
Bir türkü kadar uzak
Tekerlekler iki çizgi bırakır,
Hamutlar şak şak eder, dön geri bak.

cebeci köprüsü

Cebeci Köprüsünün üstü
Karınca yuvasına benziyor,
Hamallar, körler, topallar,
Oturmuş nasibini bekliyor.

Cebeci Köprüsü yüksek
Altından tren geçiyor,
Ya benim aklımdan geçenler?
Kimse bilmiyor.

Şu dünya güzelim dünya
Tıkır tıkır işliyor,
İnsanlar insanlar insanlar
Neden böyle çekişir durur
Aklım ermiyor.

Cebeci köprüsünün korkulukları
Kara boyalı,
Daha böyle köprülerden geçersin çok!
Cahit Külebi!

Cahit KÜLEBİ